

RĪGAS TEHNISKĀ UNIVERSITĀTE
INŽENIEREKONOMIKAS UN VADĪBAS FAKULTĀTE

Pārvaldības un drošības institūts

Inna Pašina

Tatjana Stepaņenko

Vivita Zeimale

Latvijas kafijas tirgus un akcīzes nodokļa ietekme
Studiju projekts

Studiju darba vadītājs

Dr. oec., Māris Jurušs

Dr.oec., Justīna Hudenko

Rīga 2024

Ievads

Kafija ir viens no populārākajiem dzērieniem pasaulē. Kafijas patēriņš katru gadu turpina pieaugt. Šis fakts padara to interesantu pētniecībai un analīzei. Šī pētījuma mērķis ir novērtēt riskus, kas saistīti ar nodokļa piemērošanu un to, ka tas nav harmonizējams. Proti, vai ieņēmumi ir nodrošināti? Sasniegt līdzsvaru starp nodokļu ieņēmumiem un patērētāju un uzņēmēju interesēm, pārliecināties ka kafijai ir ietekme (vai nav ietekmes) uz sabiedrības veselību, ka arī kafijas cena ir atbilstoša ES tirgū. Vai AN samazināšana veicinās kafijas patēriņu. Pētījuma vajadzībām ir izmantotas analīzes, cenu izmaiņu dinamikas, tendences aprēķināšanas metodes kafijas pieprasījuma un piedāvājuma nākotnes tirgus izmaiņām un cenu dinamikai pasaules tirgū.

Aktualitāte: Jautājums par AN ietekmi ir ļoti aktuāls, jo AN ietekme uz kafijas cenu Latvijas tirgū, ka arī var ietekmēt uz pārdošanas apjomiem, Latvijas uzņēmēju ienākumiem un arī uz Latvijas ēnu tirgu.

Problēmjaautājums: Latvijas tirgū sadārdzināta kafijas cena un pieaugusi AN likme, salīdzinājumā ar citam valstīm, piemēram Lietuvu, kur kafijas cena var būt zemāka saistībā ar to ka Lietuvā nav AN uz kafiju.

Pētījuma objekts: Latvijas kafijas tirgus salīdzinājumā ar citam valstīm.

Pētījuma subjekts: Latvijas valdība, kas nosaka AN politiku un uzņēmēji, kuri piedalās Latvijas tirgū. Latvijas valdībai ir jāizlemj, vai piemērot vai mainīt AN kafijai pēc Latvju uzņēmēju pieprasījuma.

Pētījuma priekšmets: AN atcelšanas ietekme uz kafijas patēriņu un tirgu Latvijā.

Pētījuma mērķis: Novērtēt riskus, kas saistīti ar nodokļa piemērošanu un to, ka tas nav harmonizējams. Proti, vai ieņēmumi ir nodrošināti? Sasniegt līdzsvaru starp nodokļu ieņēmumiem un patērētāju un uzņēmēju interesēm, pārliecināties ka kafijai ir ietekme (vai nav ietekmes) uz sabiedrības veselību, ka arī kafijas cena ir atbilstoša ES tirgū. Vai AN samazināšana veicinās kafijas patēriņu.

Atslēgas vārdi: akcīzes nodoklis, pievienotas vērtības nodoklis, ieņēmumi.

Hipotēze: AN atcelšana veicinās kafijas patēriņu Latvijā.

Uzdevumi:

- 1) iepazīties ar kafijas vēsturi un kultūru, kā arī izpētīt ES kafijas tirgu;
- 2) salīdzināt kafijas nodokļu likmes EU tirgū;

- 3) analizēt pirktspēju EU tirgū;
- 4) analizēt AN administrēšanas izdevumus;
- 5) analizēt kafijas importa apjomu ES valstīs;
- 6) analizēt nodokļa ieņēmumu statistiku;
- 7) salīdzināt kafijas patēriņa cenas dažādos valstīs;
- 8) pārskatīt starptautiskas publikācijas, pētījumus, citu valstu pieredzi un iepazīstināt ar pētījumiem un secinājumiem, kas saistītas ar kafijas ietekmi uz veselību;
- 9) analizēt AN ietekmi uz kafijas patēriņa cenu;
- 10) uztaisīt kafijas apjomu un iekāsēto nodokļu prognozi;
- 11) izstrādāt grafikus un tabulas, lai atspoguļotu rezultātus;
- 12) novērtēt AN lietderību;
- 13) veikt secinājumus no pētījuma rezultātiem, atbildot uz izvirzītajiem uzdevumiem un mērķiem;
- 14) sagatavot priekšlikumus, pamatojoties uz izdarītajiem secinājumiem.

Ierobežojumi: valsts fiskāla politika un valsts vajadzības.

Pētījumā izmantotās metodes: vispārzinātniskās metodes (analīze un sintēze, abstrahēšana, induktīvā un deduktīvā, monogrāfiskā jeb aprakstošā), matemātiski statistiskās metodes (vidējo un relatīvo lielumu, indeksu u. tml. aprēķināšana, salīdzināšana, korelācija, PESTEL analīze, SWOT analīze, anketēšana, dispersijas analīze un tml.).

1. Analītiskā daļa

1.1. Kafijas dzeršanas kultūra

Kafijas dzeršanas kultūra aizsākās 11. gadsimtā. Tajā laikā kafiju pirmo reizi importēja uz Arābiju no tās dzimtenes Etiopijas. Persiešus sajūsmināja jaunā „Islāma vīna” uzmundrinošais efekts, jo īstais vīns musulmaņiem bija kategoriski aizliegts. Vārds „kafija” ir radies no senā arābu vārda „qahwah”. 15. gadsimta otrajā pusē kafija izplatījās Arābijas karalistē caur Meku un Medinu un turpināja savu ceļu līdz Kairai, kuru tā sasniedza 1510. gadā. 16. gadsimta pirmajā pusē Osmaņu impērijas attīstības kulminācijas laikā, kafija sāka ieņemt arvien svarīgāku lomu Arābijā, Mazāzijā, Sīrijā, Ēģiptē un Austrumeiropas dienvidos. Pirmie kafijas nami tika atvērti Damaskā 1530. gadā un Aleppo 1532. gadā.

1615. gadā Venēcijas tirgoņi pirmo reizi ieveda kafiju Rietumeiropā. Neatvairāmā garša un uzmundrinošā iedarbība ātri padarīja to par iecienītu dzērienu, un drīz vien kafijas namu skaits visā Eiropā strauji pieauga.

Tirgotāji, rūpnieki un citi uzņēmēji, biznesa interešu vadīti, drīz vien dziedāja slavas dziesmas kafijas uzmundrinošajam efektam, kas viņu darbiniekus – dzērājus pārvērta par uzticamiem strādniekiem. Holandiešu un angļu jūrasbraucēji eksportēja kafijas augus uz savām kolonijām visā pasaulē. Kad 1683. gadā Vīnē turki bija spiesti pārtraukt aplenkumu, atstājot Vīni, viņi pameta 500 maisus ar kafiju. Tos savāca un izmantoja kāds Poļu uzņēmējs, kas atvēra pirmo kafijas namu pilsētā. Dzēriena straujā izplatība veicināja vērienīgu kafijas krūmu audzēšanu. Jau 17. gadsimta beigās tika sekmīgi īstenota kafijas krūmu kultivēšana siltumnīcās. 1714. gadā viens no augiem, kā dāvana, tika aizsūtīts uz Parīzi Luijam XIV. Šis konkrētais augs tiek uzskatīts par priekšteci miljoniem citu kafijas krūmu.

20. gadsimta sākumā lielākā kafijas ražotājvalsts bija Brazīlija. Mūsdienās gandrīz visu kafijas produkciju saražo Centrālamerikā, Brazīlijā un Dienvidamerikas tropiskajās valstīs. Pasaules kafijas produkcijas apjomi sasniedz aptuveni 150 miljonus maisu gadā. Starp piegādātājvalstīm pirmajā vietā ir Brazīlija, kas nodrošina apmēram 1/3 no kopējās produkcijas. Kafijas grauzdēšana mājas apstākļos tika aizvietota ar pilnībā apstrādātās kafijas industriālo ražošanu. 1901. gadā Japāņu doktors Sartori Kato prezentēja pirmo beznosēdumu kafijas pulveri. 1938. gadā firma „Nestlé” izveidoja pamatus beznosēdumu kafijas (šķīstošās kafijas) komerciālajam mārketingam. Kafijas lietošanas pieaugumu atspoguļo pasaules neapstrādātās kafijas patēriņa tendence pēdējo 250 gadu laikā. 1750. g. – 600 000 maisi ar kafiju, 1850. g. – 4 miljoni maisi ar kafiju, 1950. g. – 36 miljoni maisi ar kafiju, 1995. g. – 94 miljoni maisi ar kafiju, 2000. g. – 103 miljoni maisi ar kafiju.

Kafijas augstais pieprasījums padarīja šo karsto dzērienu par otru nozīmīgāko produktu pēc naftas precēm. Taču līdztekus šai tendencei, bija arī pārprodukcijas periodi, pārpalikušo uzkrājumu dedzināšana, cenu kritums, pasaules ekonomiskā krīze, patēriņa samazināšanās abu Pasaules karu laikā un Pasaules kafijas līguma radīšana, ar mērķi – nostabilizēt kafijas cenu. Pēc Otrā Pasaules kara beigām Vācijā, kafija kļuva par ekonomikas brīnuma un rekonstrukcijas simbolu. Kafijas dzeršana bija apliecinājums spējai atkal atļauties dažādas lietas.¹

Kafija ir pasaulē visvairāk tirgotā tropu lauksaimniecības prece, kuras kopējā eksporta vērtība 2009.-2010. gadā veidoja aptuveni 15,4 miljardus dolāru. Aptuveni 70 pasaules valstīs

---

¹ Kafijas vēsture - Latvia (jura.com) [skatīts 2023.gada 26. novembrī]. Pieejams: <https://lv.jura.com/>

iegūst kafiju, no kurām lielākās eksportētājvalstis ir Brazīlija, Vjetnama, Kolumbija, Indonēzija un Indija.

Virši-A un King Coffee Service veiktajā pētījumā 2018. gadā noskaidrots, ka 76 % Latvijas iedzīvotāju katru dienu uzturā lieto kafiju. Kafijas dzeršanas kultūra Latvijā iedalās divās daļās - pirmajā, 39 % Latvijas iedzīvotāju kafijai nepiešķir lielu nozīmi un uz šo dzērienu raugās racionāli, bet otrajā, 61 % respondentu ir daudz prasīgāki attiecībā uz kafiju, kas ir sevišķi izteikti novērojams Rīgas iedzīvotāju vidū. Joprojām mīļākais kafijas veids Latvijas iedzīvotājiem ir melna kafija - tā norādījuši 44 % respondentu. Otrajā vietā ierindojas melna kafija ar pienu (33 %), bet trešajā un ceturtajā vietā Caffè Latte (8 %) un Cappuccino (5 %).

Savu iecienīto kafiju visvairāk cilvēki dzer mājās (88 %), darbā (49 %), ciemos (35 %), kafejnīcā vai restorānā (28 %), vai dodoties ceļā ar auto (18 %). Melna kafija vairāk iecienīta ir iedzīvotājiem vecumā no 35 gadiem, kamēr Caffè Latte un Cappuccino vairāk iecienīta jaunākās auditorijas vidū. Melnu kafiju ar pienu ir iecienījuši dažāda vecuma iedzīvotāji. Savukārt Espresso vairāk iecienījuši iedzīvotāji vecumā virs 35 gadiem.²

Apkopojot literatūru par kafijas dzeršanas kultūru un vēsturi, autori nonāca pie secinājuma, ka lielais pieprasījums pēc kafijas sākas jau senos laikos.

1.2. Nodokļu likmes kafijai EU tirgū

AN ir specifisks patēriņa nodoklis, ko piemēro noteiktām patēriņa preču grupām, kuras ir saražotas vai tiek ievestas valstī. AN mērķis ir ierobežot to preču patēriņu, kas ir kaitīgas apkārtējai videi un cilvēkiem, kā arī dot valstij ieņēmumus, apliekot ar papildu patēriņa nodokli (papildus PVN) preces, kas nav pirmās nepieciešamības preces un kas neskar maznodrošinātos. Taču galvenais AN mērķis ir fiskālais, t.i., nodrošināt valsts budžeta ieņēmumus.³

AN harmonizācija ir attiecināta uz nodokļa minimālo likmju noteikšanu, apliekamo preču struktūras saskaņošanu, kā arī šo preču aprites un nodokļa maksāšanas kārtības saskaņošanu. Ņemot vērā to, ka ES pieļauj, ka dalībvalstis var piemērot AN arī citām precēm, Latvijā ar AN tiek aplikti arī bezalkoholiskie dzērieni un kafija.⁴

Ar nodokli apliekami AN objekti (preces par kurām maksā AN): alkoholiskie dzērieni, tabakas izstrādājumi, naftas produkti, bezalkoholiskie dzērieni, kafija, dabasgāze,

² Par Ministru kabineta noteikumu projektu (fm.gov.lv). I.Kodoliņa-Miġlāne, Z.Sauketēna, I.Tiesnieks (Finanšu ministrijas Nodokļu analīzes departaments). (2012) [skatīts 2023.gada 21. novembrī]. Pieejams: www.fm.gov.lv

³ VID mājaslapa. Akcīzes nodoklis (2023) [tiešsaiste] [skatīts 2023.gada 16.novembrī]. Pieejams: <https://www.vid.gov.lv/lv/akcizes-nodoklis>

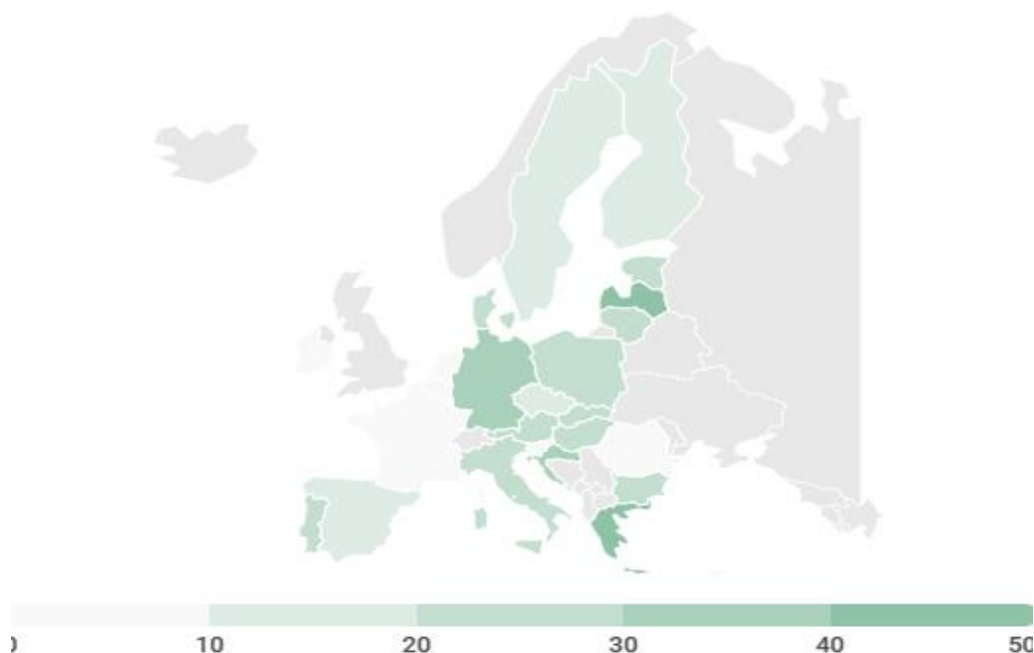
⁴ Finanšu ministrijas mājaslapa, 31.01.2023, <https://www.fm.gov.lv/lv/akcizes-nodoklis>

elektroniskajās smēķēšanas ierīcēs izmantojamais šķidrums, tā sagatavošanas sastāvdaļas un tabakas aizstājējprodukti.⁵

Autori noskaidroja, ka AN kafijai tika ieviests Vācijā, Beļģijā, Dānijā, Latvijā, Horvātijā un Grieķijā.

Ar nodokli apliekamais objekts ir kafija — malta vai nemalta, grauzdēta vai negrauzdēta, ar kofeīnu vai bez tā, kura tiek klasificēta Kombinētās nomenklatūras 0901 preču pozīcijā, kā arī kafijas ekstrakti, esences, koncentrāti un izstrādājumi uz šo ekstraktu, esenču vai koncentrātu pamata vai uz kafijas pamata, kuri tiek klasificēti Kombinētās nomenklatūras 210 111 vai 210 112 preču pozīcijā.⁶

Grauzdētas kafijas importam var piemērot tarifus. Tas ir atkarīgs no katras valsts, jo Eiropas valstis piemēro dažādus importa režīmus kafijai atkarībā no atsevišķas ražotājvalsts statusa saskaņā ar vispārējo preferenču sistēmu (VPS), ekonomisko partnerattiecību nolīgumiem (EPN) vai divpusējiem tirdzniecības nolīgumiem. Grauzdētas kafijas importam piemērojama standarta trešās valsts nodoklis ir 7,5 %. Trešās valsts nodoklis grauzdētai kafijai bez kofeīna ir 9 %.⁷

Att.1. attēls. EU valstis pēc nodokļu likmēm uz kafiju (autores izveidots).

No 1. tabulas ir redzams, ka no 27 ES dalībvalstīm AN kafijai ir ieviests tikai 6 valstīs. No ES dalībvalstīm, Latvijā noteiktā likme 1,42 EUR par kilogramu kafijas ir trešā AN

⁵ Likuma “Par akcīzes nodokli” 3.pants, 4.pants, 5.pants, 6.panta pirmā daļa, 6.panta otrā daļa, 6.¹ pants, 4.¹ pants, 4.² pants.

⁶ Par Ministru kabineta noteikumu projektu (fm.gov.lv). *I.Kodoliņa-Miglāne, Z.Sauketēna, I.Tiesnieks (Finanšu ministrijas Nodokļu analīzes departaments).*(2012) [skatīts 2023.gada 21. novembrī]. Pieejams: www.fm.gov.lv

⁷ Entering the European market for coffees roasted at origin | CBI [skatīts 2023.gada 26. novembrī]. Pieejams: www.cbi.eu

augstākā akcīzes likme kafijai ES. Tomēr, lai novērtētu patieso AN ietekmi uz kafijas nozari, ir jāņem vērā ne tikai AN likme, bet arī katrā valstī kafijai piemērojamais.

Proti, saskaņā ar PVN likuma 35. panta pirmo daļu, preces ar PVN apliekamajā vērtībā ir jāiekļauj visas ar precī saistītās izmaksas, tai skaitā, arī nodokļi un nodevas, ieskaitot AN. Tādējādi, kafijas cenai piemērojot AN, papildus jābrīdina, ka šis AN vēl tiks aplikts ar 21 % PVN.

1. tabula

Kafijas nodokļu likmes salīdzinājums EU tirgū⁸

Valsts	2007			2022		
	Akcīzes nodoklis EUR/kg	PVN %	Akcīze +PVN %	Akcīzes nodoklis EUR/kg	PVN %	Akcīze +PVN %
Grieķija		9%	9,0%	3	13%	58,6%
Latvija	0,71	18%	29,3%	1,42	21%	44,1%
Dānija	0,88	25%	39,8%	1,03	25%	42,3%
Vācija	2,19	7%	38,5%	2,19	7%	38,5%
Horvātija	0,8	25%	38,4%	0,8	25%	38,4%
Ungārija		20%	20,0%		27%	27,0%
Polija		22%	22,0%		23%	23,0%
Portugāle		12%	12,0%		23%	23,0%
Itālija		20%	20,0%		22%	22,0%
Lietuva		18%	18,0%		21%	21,0%
Austrija		10%	10,0%		20%	20,0%
Bulgārija		20%	20,0%		20%	20,0%
Igaunija		18%	18,0%		20%	20,0%
Slovākija		19%	19,0%		20%	20,0%
Čehija		19%	19,0%		15%	15,0%
Somija		17%	17,0%		14%	14,0%
Zviedrija		12%	12,0%		12%	12,0%
Spānija		7%	7,0%		10%	10,0%
Beļģija	0,2479	6%	9,5%	0,2502	6%	9,6%
Slovēnija		8,5%	8,5%		9,5%	9,5%
Nīderlande		6%	6,0%		9%	9,0%
Rumānija	0,675	19%	29,8%		9%	9,0%
Francija		5,5%	5,5%		5,5%	5,5%
Kipra		0%	0,0%		5%	5,0%
Luksemburga		3%	3,0%		3%	3,0%
Īrija			0,0%			0,0%

⁸European coffee federation, 2022-2023, [European Coffee Reports Archives - ECF : ECF \(ecf-coffee.org\)](https://ecf-coffee.org/)

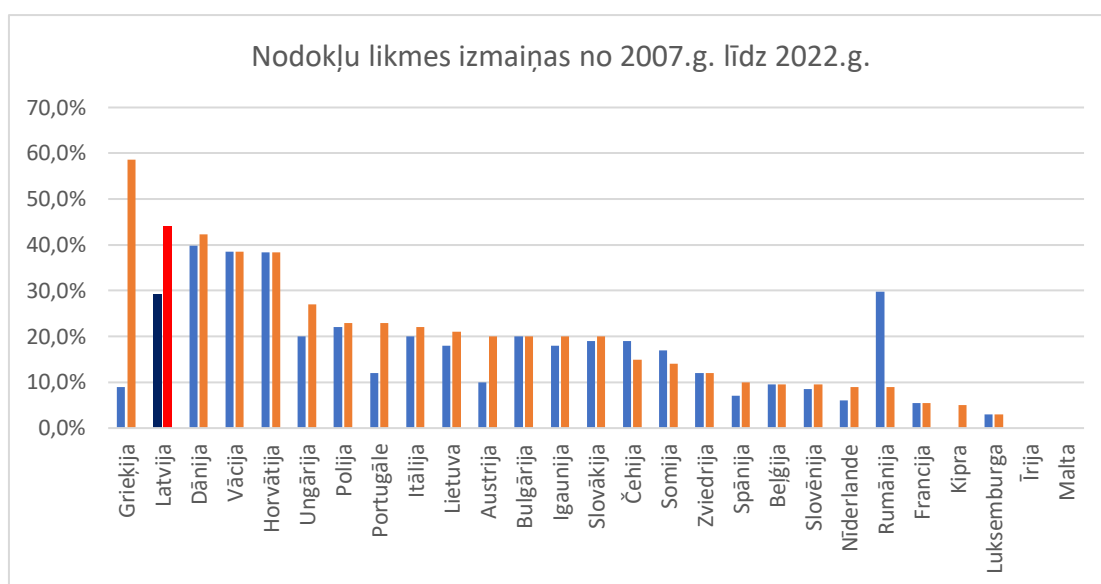
Malta		0%	0,0%			0,0%
Vidēja likme			15,97			19,24
Min likme			0,00			0,00
Max likme			39,80			58,60
Mediana			17,00			20,00
Dispersija			134,48			212,114
Standartnovirze			11,60			14,56

Izvērtējot 1. tabulas datus, autori konstatēja, ka vidēji nodokļu slogs 2022 .gadā uz kafiju starp EU valstīm ir 19,24 %, svārstoties no 0 % līdz 58,6 %.

Datu variācija ap visas kopas aritmētisko vidējo jeb kopēja dispersija ir 212,11.

Standartnovirze ir 14,56.

Datu dispersija (212,11) un standartnovirze (14,56) liecina, ka nodokļu likmes ir ļoti atšķirīgas un tam ir liela ietekme uz kafijas cenu EU tirgū.

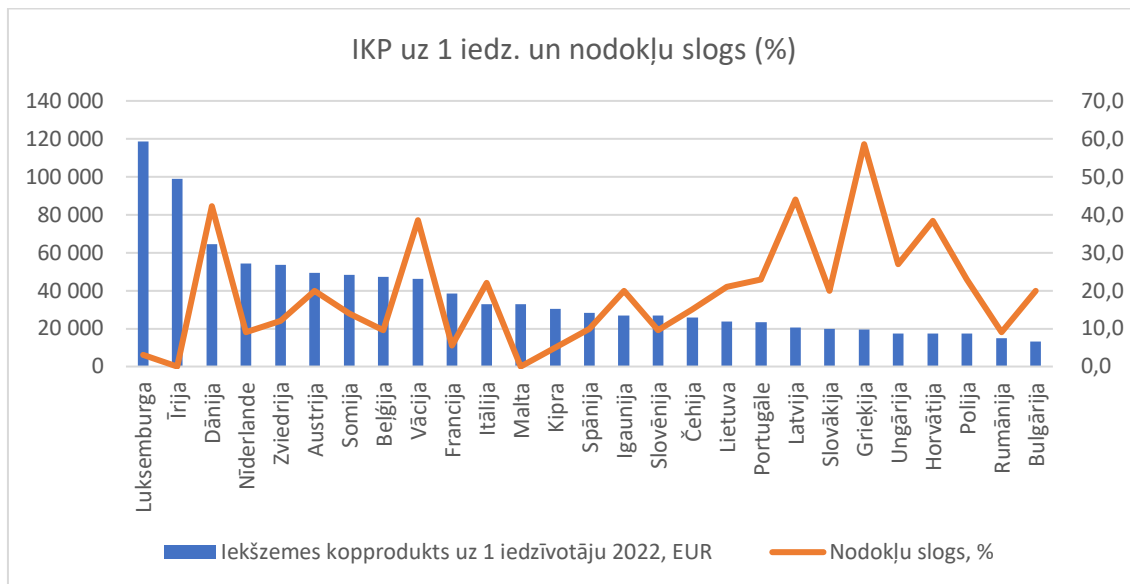

2.attēls. Nodokļu likmes izmaiņas no 2007.gada līdz 2022.gadam (autores veidots).

No 1. tabulas un 2. attēla redzams, ka nodokļu likmes izmaiņas notika dažās valstīs (kopējas nodokļu ietekme aprēķināta uz 2021. gada importa cenu). Vislielākās izmaiņas notika Grieķijā (kopumā akcīze + PVN pieauga, vairāk nekā 5 reizes) un Rumānijā, kur nodokļu likme samazinājās trīs reizes.

Ka arī, redzams ka Beļģija, neskatoties uz AN, kopējais nodokļu slogs tikai -9,6%.

Gan AN, gan PVN ietekmē galīgo patēriņa cenu, aprēķinot nodokļu slogu, ir jāņem vērā arī šie nodokļi un pētījuma rezultātā ir secināms, ka Latvijā kafijai piemērojamais nodokļu slogs ir otrais lielākais ES, atpaliekot vienīgi no Grieķijas.⁹

3. attēls. IKP uz 1 iedzīvotāju un nodokļu slogs (autores veidots).

3. attēla redzams, ka vislielākais nodokļu slogs ir valstīs, kur ir zemāks IKP līmenis (izņemot Dāniju, Vāciju un Rumāniju (akcīzes nodoklis atcelts 2016.g.)).

⁹ European Coffee Federation, European Coffee Report 2022/2023, [European Coffee Report 2022/2023 \(ecf-coffee.org\)](https://ecf-coffee.org/).

1.3. EU valstis pirktspēja

Autori salīdzināja Latvijas pirktspēju ar ES valstīm:

2. tabula

Pirktspēja 2021. gadā.

Valsts	Cena ar PVN veikalos (10% VT uzcenojums un 30% veikalu uzcenojums)	MIN alga EUR, 2021.gads	Cik kg kafijas var nopirkt uz 1 min algu	Vidējā neto alga EUR, 2021.gads ¹⁰	Cik kg kafijas var nopirkt uz 1 vidējo algu	kg uz iedzīvotāju 2021 ¹¹
Luksemburga	10,96	2201,93	201	3 699	338	5,4
Dānija	15,14		0	4 076	269	10,2
Īrija	10,64	1723,80	162	2 715	255	6,8
Zviedrija	11,92		0	3 010	253	9,2
Nīderlande	11,60	1701,00	147	2 830	244	8,5
Francija	11,22	1554,58	139	2 524	225	5,8
Beļģija	11,66	1625,72	139	2 463	211	6,4
Somija	12,13		0	2 237	184	12,2
Vācija	14,73	1602,00	109	2 678	182	7,7
Austrija	12,77		0	2 224	174	6
Kipra	11,17		0	1 799	161	3,2
Spānija	11,70	1108,33	95	1 664	142	4,8
Itālija	12,98		0	1 817	140	5,9
Malta	10,64	784,68	74	1 373	129	3,3
Slovēnija	11,65	1024,24	88	1 479	127	4,4
Čehija	12,24	596,36	49	1 359	111	4
Igaunija	12,77	584,00	46	1 369	107	4,8
Lietuva	12,87	642,00	50	1 265	98	3,9
Portugāle	13,09	775,83	59	1 188	91	3,5
Polija	13,09	619,46	47	1 115	85	4,1
Rumānija	11,60	466,72	40	897	77	2,9
Slovākija	12,77	623,00	49	987	77	3,6
Ungārija	13,51	476,00	35	1 006	74	3,7
Horvātija	14,73	567,32	39	1 050	71	4
Latvija	15,33	500,00	33	939	65	3,4
Bulgārija	12,77	332,34	26	773	61	2,6
Grieķija	16,87	758,33	45	1 013	60	4,6

Kafijas patēriņa cena aprēķināta saskaņā ar nosacījumiem:

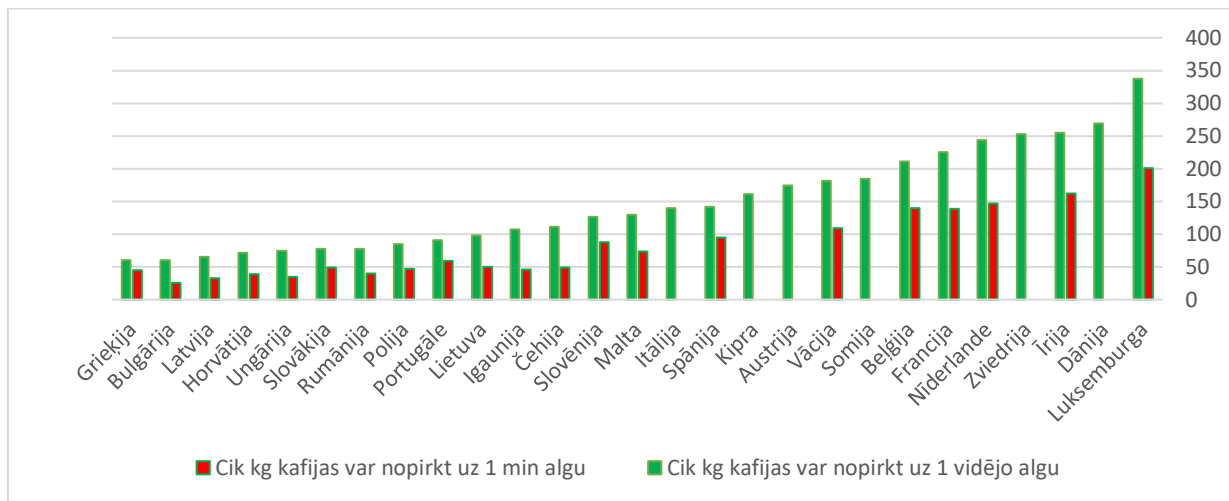
- Importa cena par kg (pašizmaksa) – 7,44 EUR;
- Vairumtirdzniecības un mazumtirdzniecības uzcenojumi – 10 % un 30 %;

¹⁰ Par akcīzes nodokļa samazināšanu kafijai, Rīgā, 2022.gada 6.aprīlī

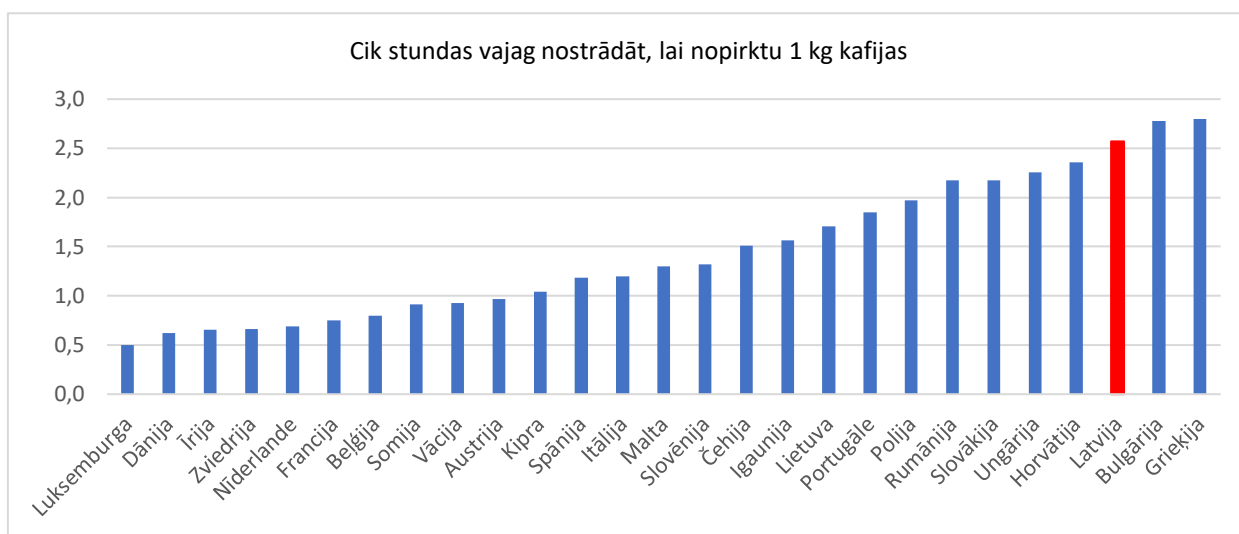
¹¹ International trade center, 2021, Coffee guide, [itccoffee4threport20210930webpagespdf \(intracen.org\)](https://www.itccoffee4threport20210930webpagespdf/intracen.org)

Tad patēriņa kafijas cena veikalos par 1 kg Latvijā ir otrā ES pēc cenas augstuma.

Saskaņā ar 2. tabulu un 3. attēlu Latvijas iedzīvotājs ar vidējo mēnešalgu var iegādāties 65 kg kafijas, kas ir trešais zemākais rādītājs ES.

4. attēls. Pirkstspēja 2021. gadā (autores veidots).

5. attēls. Cik stundas vajag nostrādāt, lai nopirktu 1 kg kafijas (autores veidots).

Izvērtējot 5. attēla datus, autori nonāca pie secinājuma, ka Latvijā vienam iedzīvotājam ir jāstrādā 2,6 stundas, lai iegādātos 1 kg kafijas.

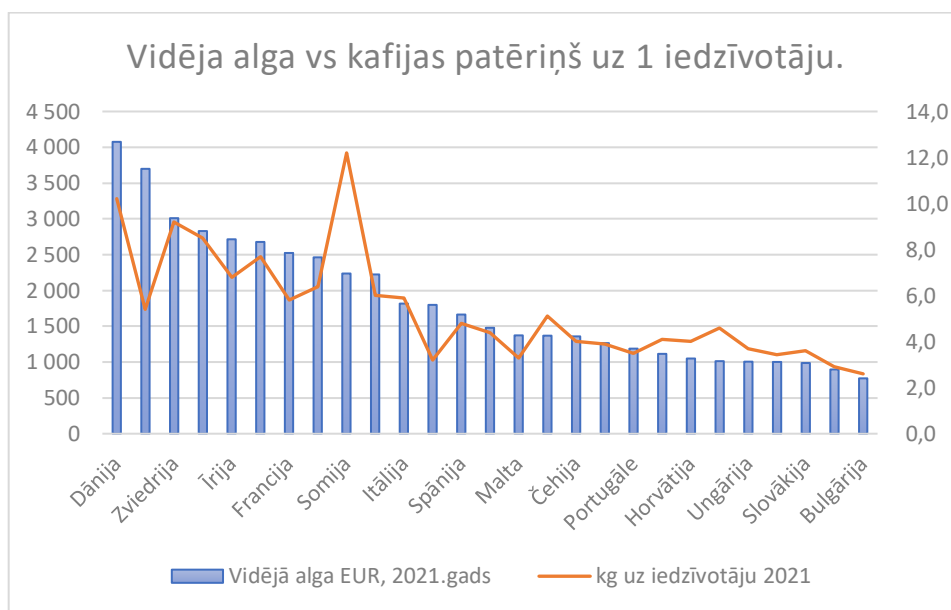
Izmantojot korelācijas analīzi, autori noteica, vai pastāv korelācija starp valsts vidējo algu un kafijas patēriņu uz vienu iedzīvotāju (3. tabula).

3. tabula

Korelācijas analīzes rezultāts

	Iekšzemes kopprodukts uz 1 iedzīvotāju, EUR	Vidējā alga EUR, 2021. gads	kg uz iedzīvotāju, 2021. gads
Iekšzemes kopprodukts uz 1 iedzīvotāju, EUR	1		
Vidējā alga EUR, 2021. gads	0,852047233	1	
1 kg uz iedzīvotāju, 2021. gads	0,539589861	0,757720046	1

Korelācijas analīzes rezultāts starp vidējo algu un patēriņu uz vienu iedzīvotāju ir 0,76, tas nozīmē, ka starp abiem radītājiem ir augsta tiešā saistība. Tas nozīmē, ka, palielinoties vienam vidējai algai, iespējams, palielināsies arī kafijas patēriņš. Saskaņā ar 5. attēlu ir divi izņēmumi – tas ir Luksemburga un Somija.

6.attēls. Vidēja alga vs kafijas patēriņš uz 1 iedzīvotāju (autores veidots).

Kopumā kafija ir parasta prece. Parastas preces gadījumā, palielinoties ienākumiem, palielinās arī konkrētās preces patēriņš (no 3.tabulas redzams, ka kafijas patēriņš ir atkarīgs no vidējās algas).

1.4. AN kafijai Latvijā un kafijas patēriņš

Latvijā AN kafijai tiek piemērots no 1999. gada 9. decembra, kad tika lemts par 2000. gada valsts budžetu. Galvenais iemesls akcīzes ieviešanai bija līdzekļu trūkums valsts budžetā. Toreizējais Ministru prezidents Andris Šķēle teica, ar nodokli nolemts aplikt to patēriņa daļu, kas nav pati vajadzīgākā.

4. tabula

AN likme kafijai (EUR/100kg)¹²

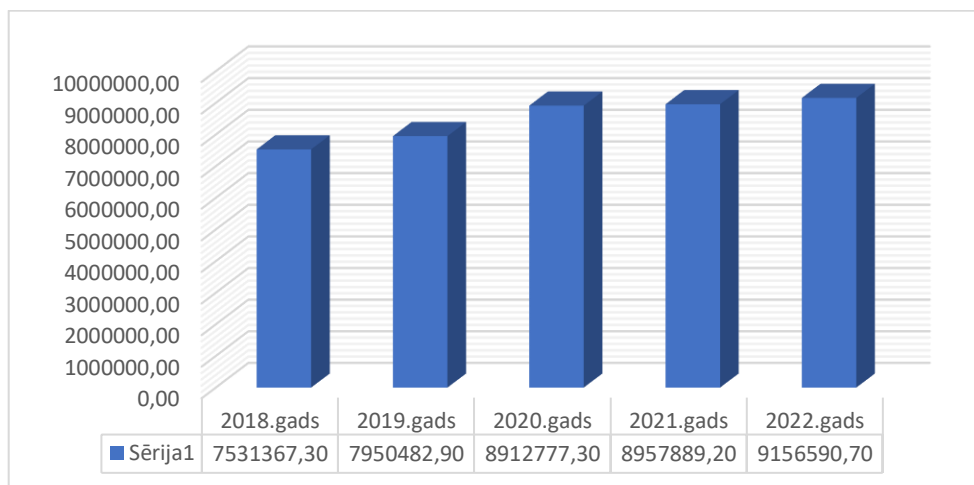
1999. gads	2009. gads	2011. gads	2018. gads	2019. gads	2020. gads	2021. gads	2022. gads	2023. gads
71,14	142,29							

Apkopojot AN likmes no 1999. gada līdz 2023. gadam, autori noskaidroja, ka kopš 2009. gada akcīzes nodokļa likme ir dubultojusies un palikusi nemainīga (4. tabulas dati).

AN primārais mērķis ir nodrošināt valsts budžeta ieņēmumus, ko nosaka kārtējā gada valsts budžeta likums. AN nodrošina būtisku daļu no valsts budžeta ieņēmumiem, līdz ar to līdzsvarojot citu budžeta ieņēmumu avotu izmantošanu. AN par kafiju galvenais mērķis ir fiskālais, proti, gūt ieņēmumus valsts budžetā.¹³

Saskaņā ar Finanšu Ministrijas mājaslapā sniegto informāciju, 100 % AN ieņēmumu tiek ieskaitīti valsts pamatbudžetā.

Autori izpētīja AN ieņēmumus par kafiju no 2018. gada līdz 2022. gadam (7. attēls).

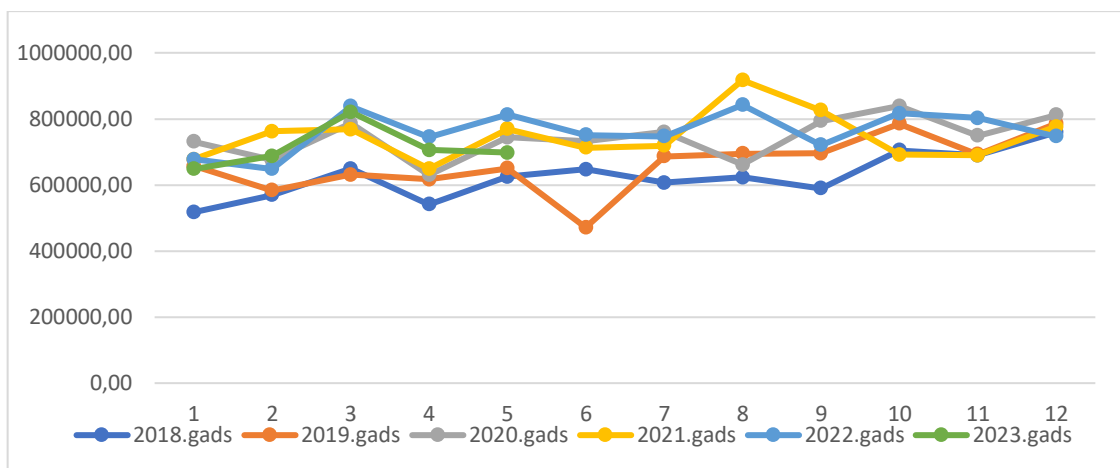
7. attēls. Akcīzes nodokļa ieņēmumi par kafiju* (autores veidots).

* Pamatojoties uz Akcīzes nodokļa deklarācijās aprēķināto akcīzes nodokli (neiekļaujot muitā aprēķināto akcīzes nodokļa maksājumu summas)

¹² Finanšu ministrijas Nodokļu analīzes departaments, 2012, PĒTĪJUMS PAR AKCĪZES NODOKLI BEZALKOHOLISKIEM DZĒRIENIEM UN KAFIJAI, [Par Ministru kabineta noteikumu projektu \(fm.gov.lv\)](http://fm.gov.lv)

¹³ Finanšu ministrijas Nodokļu analīzes departaments, 2012, PĒTĪJUMS PAR AKCĪZES NODOKLI BEZALKOHOLISKIEM DZĒRIENIEM UN KAFIJAI, [Par Ministru kabineta noteikumu projektu \(fm.gov.lv\)](http://fm.gov.lv)

Apkopojot AN ieņēmumus par kafiju, autori konstatēja, ka līdz 2022. gadam AN ieņēmumi par kafiju pakāpeniski un lēnām pieauga (lēnāk pēdējos gados). Neskatoties uz Covid-19 vīrusa izplatīšanos, 2021. gada akcīzes ieņēmumi par kafiju palielinājies par 45 111,90 EUR. Kā arī 6.attēlā var redzēt, ka 2022. gadā, salīdzinot ar 2021. gadu, AN ieņēmumi par kafiju pieauga par 198 701,50 EUR.

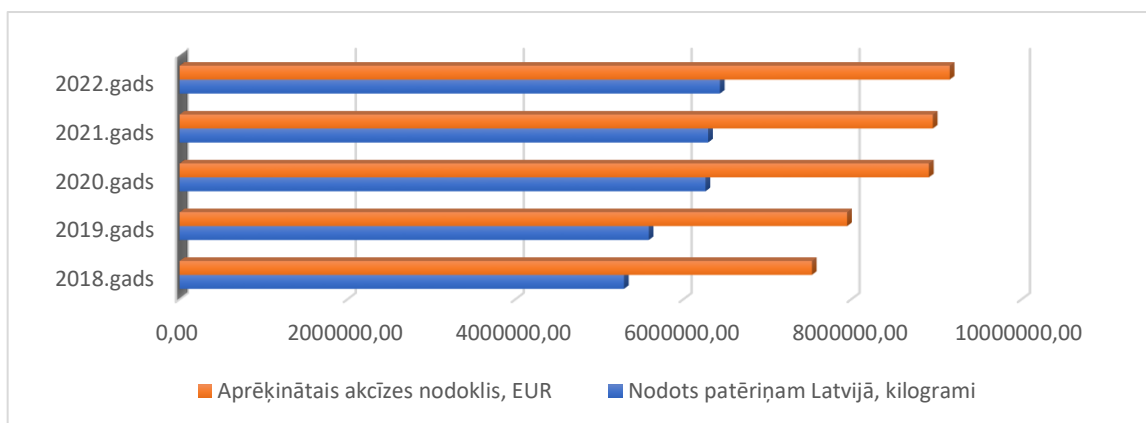

8. attēls. Akcīzes nodokļa ieņēmumi par kafiju* (autores veidots).

* Pamatojoties uz Akcīzes nodokļa deklarācijās aprēķināto akcīzes nodokli (neiekļaujot muitā aprēķināto akcīzes nodokļa maksājumu summas)

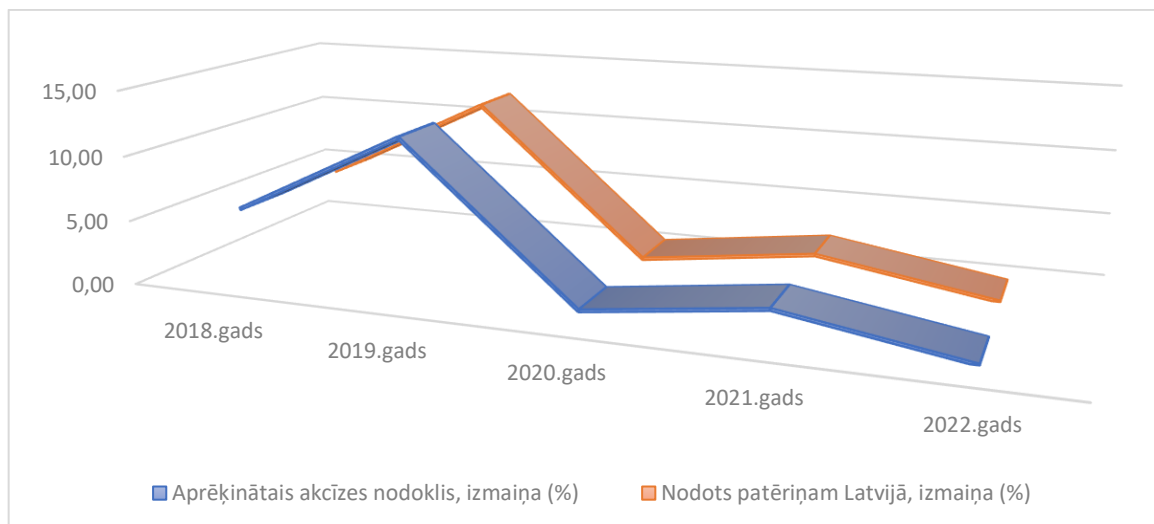
Kā redzams 8. attēlā, kafijas AN ieņēmumi bija augstākie 2021. gada augustā, iespējams, sakarā ar Covid-19 ierobežojumu trešā viļņa pakāpenisku atcelšanu.

Autori apkopēja AN ienākumu datus un salīdzināja tos ar kafijas patēriņu Latvijā.

9. attēls. Kafijas patēriņš un AN likme* (autores veidots).

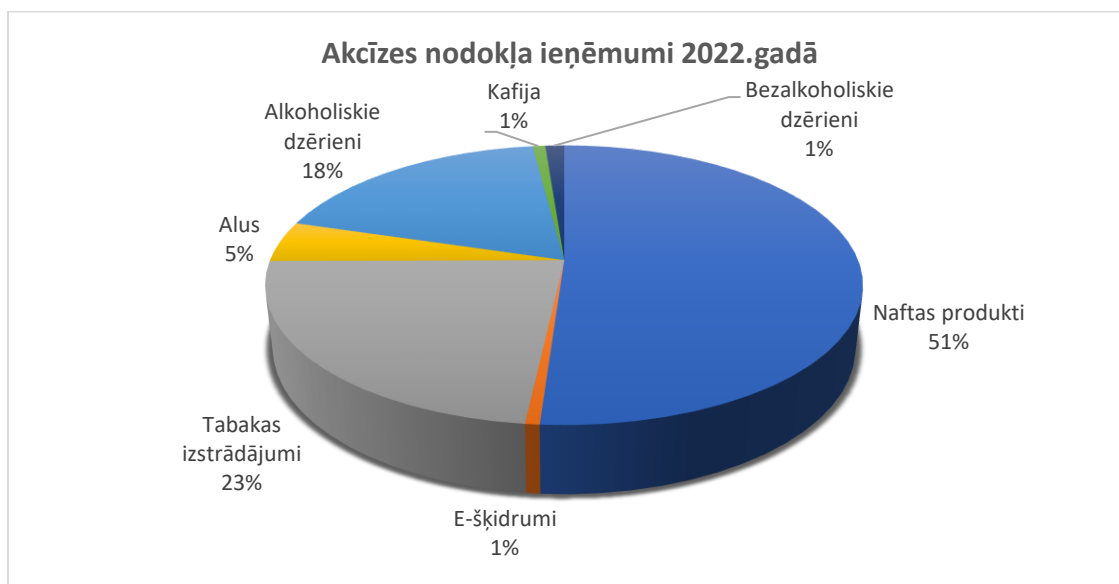
* Pamatojoties uz Akcīzes nodokļa deklarācijās aprēķināto akcīzes nodokli (neiekļaujot muitā aprēķināto akcīzes nodokļa maksājumu summas)

10. attēls. Kafijas patēriņš un AN likme, izmaiņa % (autores veidots).

Izvērtējot Latvijas tirgu, konstatēts, ka AN ieņēmumi par kafiju ir tieši atkarīgi no patēriņa.

No VID aprēķiniem, atsakoties no AN piemērošanas kafijai, valsts budžetam būtu tūlītēja negatīva fiskālā ietekme aptuveni 9 miljonu EUR apmērā no neiekasētā AN un PVN. AN kopējos ieņēmumos par kafiju iekasētā nodokļa īpatsvars ir salīdzinoši mazs – mazāk par 1 %, tomēr faktiskajos skaitļos tie pēdējos gados ir aptuveni 9 miljonus EUR. 2022. gadā iekasēti pat 9,16 miljoni EUR.¹⁴

11. attēls. Akcīzes nodokļa ieņēmumi 2022. gadā* (autores veidots).

*pamatojoties uz VID datiem.

¹⁴ Oficiālais statistikas portāls, 22.02.2023, Apringes rādītāji 2022.gada 12 mēnešos | (vid.gov.lv)

Līdz 2023. gadam vērojams kafijas patēriņa pieaugums, ieskaitot budžetā samaksātā akcīzes nodokļa pieaugumu, taču saskaņā ar datiem par 2023. gada pirmajiem 10 mēnešiem, salīdzinot ar 2022. gada to pašu periodu, bija vērojams samazinājums par 2,5 % (5.tabula).

5. tabula

Aprēķināts akcīzes nodoklis par 10 mēnešiem, salīdzinājumā pa gadiem (EUR)¹⁵

Gads, 10 mēneši	Akcīzes nodoklis, EUR	Pieaugums / samazinājums, %
2021	7492404,8	
2022	7598760,9	1,4%
2023	7407310,1	-2,5%

Izmantojot lineāro regresiju (ar sezonālu komponenti), autori prognozē kafijas apgrozījumu un kafijas akcīzes nodokļa ieņēmumus līdz 2028. gadam. Kā redzams 11. attēlā, ir sagaidāma kafijas apgrozījuma lejupslīdes tendence (ņemot vērā akcīzes nodokli).

Ka arī Latvijā samazināsies kafijas patēriņš no 3,43 (2022.g.), līdz 3,33 kg uz cilvēku – 2023.gadā un līdz 3,13 kg uz cilvēku – 2024.gadā.

Lineāla regresijas formula: $y = mx + b$

$$m = 13,17332$$

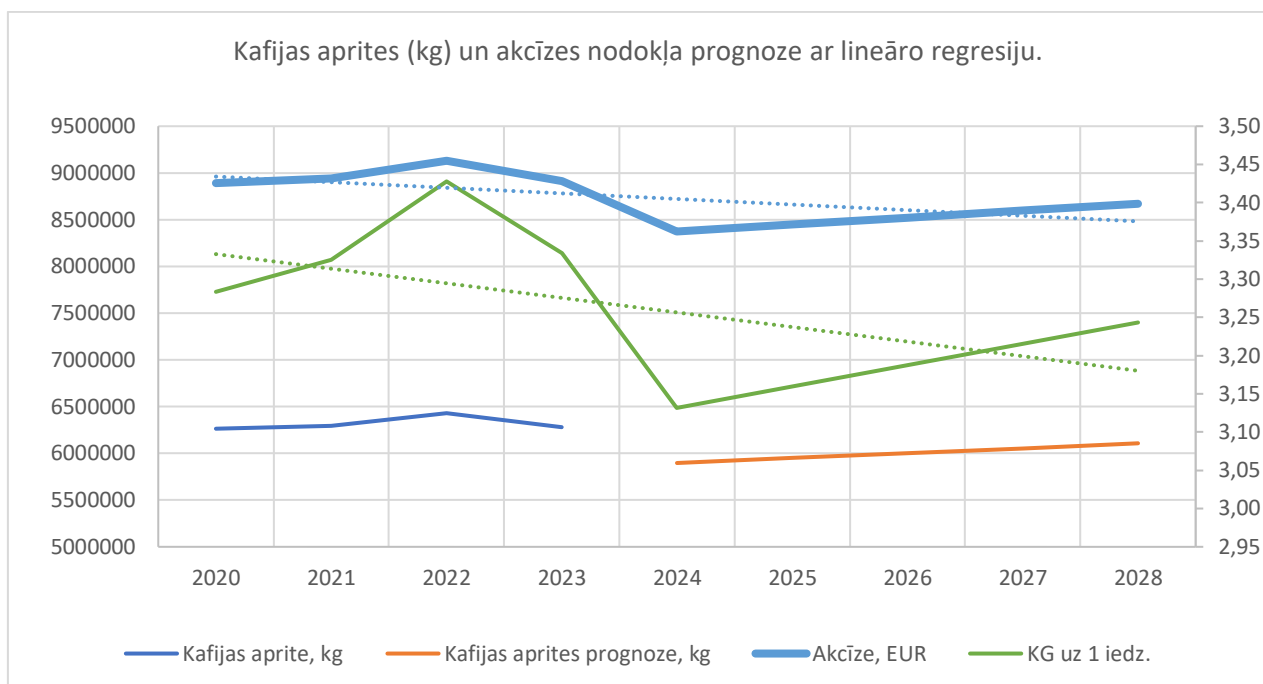
$$b = - 60443,143$$

6. tabula

Aprēķināta sezonāla komponente.

	janv	febr	marts	apr	maijs	jūn	jūl	aug	sept	okt	nov	dec
Sezonāla komponente	0,91	0,93	1,07	0,91	1,01	1,00	1,00	1,06	1,04	1,03	1,00	1,03

¹⁵ Oficiālais statistikas portāls, 22.02.2023, Aprites rādītāji 2022.gada 12 mēnešos | Valsts ieņēmumu dienests (vid.gov.lv)

11. attēls. Kafijas aprites (kg) un akcīzes nodokļa prognoze ar lineāro regresiju.

Bet saskaņā ar Coffee Market report - pasaules kafijas patēriņš 2021/22 kafijas gadā pieauga par 4,2 % līdz 175,6 miljoniem maisu, pēc 0,6 % pieauguma iepriekšējā gadā un pieaugums turpināsies 2022. un 2023. gadā, paredzams, ka tas pieaugs par 1,7 % līdz 178,5 miljoniem maisu.¹⁶ Statistā tiek prognozēts, ka 2024. gadā EU tirgus apjoms (kg) pieaugs par 1,9 %.¹⁷ Eiropas Kafijas federācija arī prognozē, ka vidējais kafijas patēriņš Eiropā palielināsies no 5,7 kg uz vienu iedzīvotāju 2022. gadā līdz 6,1 kg uz vienu iedzīvotāju 2028. gadā. Tas ir pieaugums par aptuveni 6 %.¹⁸

Patēriņa samazinājums Latvijā varētu būt saistīts arī ar importa cenu pieaugumu:

7. tabula

Kafijas aprite (kg) un cenas pieaugums

Gads	Kafijas aprite, kg	Pieaugums/samazinājums, %	Cena, Maltā kafija, 1 kg	Pieaugums/samazinājums, %	Cena, Šķīstošā kafija, 100 g	Pieaugums/samazinājums, %
2018	5292970,4		12,3		3,34	
2019	5587520,7	6%	11,61	-6%	3,28	-2%
2020	6263811,5	12%	11,65	0%	3,37	3%
2021	6295795	1%	11,77	1%	3,23	-4%
2022	6435160,9	2%	14,6	24%	3,68	14%
2023	6277419,5	-2%	17,29	18%	4,33	18%

¹⁶International coffee organization, 2023, Coffee Market report, [International Coffee Organization | \(icocoffee.org\)](https://www.icocoffee.org)

¹⁷ Statista, 2023, [Coffee - Europe | Statista Market Forecast](https://www.statista.com)

¹⁸ International coffee organization, 2023, Coffee Market report, [International Coffee Organization | \(icocoffee.org\)](https://www.icocoffee.org)

Aprēķināsim kafijas "Pašu cenu elastību", kas ir patērētāju pieprasītā daudzuma procentuālo izmaiņu rādītājs, ko rada procentuālas cenu izmaiņas. To izsaka kā negatīvu skaitli attiecībā pret patēriņa kritumu, tādējādi pašu cenu elastība mīnus 0,8 nozīmē, ka cenas pieaugums par 10 % izraisītu patēriņa kritumu par 8 %.¹⁹

Preci uzskata par elastīgu, ja tās patēriņš ievērojami mainās atkarībā no cenas izmaiņām, un par neelastīgu, ja patēriņa izmaiņas ir nenozīmīgas. Īstermiņā kafija ir neelastīga, bet pieprasījumam ir tendence būt elastīgam, ja aplūkojamais laika periods ir ievērojami ilgāks. Lai gan pieprasījums pēc kafijas lielākoties nemainās, kafejnīcu vai lielu zīmolu specializētajiem dzērieniem var būt raksturīga cenu neelastība.²⁰

No 6. tabulas redzams, ka pateicoties stabilai cenai no 2018 līdz 2021 ir novērojams stabils kafijas aprites pieaugums, pat 2022. gadā pie cenas pieauguma uz 24 % (maltā kafija 1kg), kafijas patēriņš turpināja pieaugt, t.k. kafijai ir neelastīga prece, jo cilvēki joprojām dzēra salīdzinoši līdzīgu kafijas daudzumu kā iepriekš. Bet 2023. gadā cena pieauga jau uz 18 % un redzams kafijas aprites samazinājums uz 2 %.

Tad neskatoties uz to, ka daudziem patērētājiem ir ļoti neelastīgs pieprasījums pēc kafijas, jo tai ir ļoti maz tuvu alternatīvu, 2023.gadā pie 18% cenu pieauguma redzams kafijas aprites samazinājums uz 2%.

8. tabula

Vidēja alga un cenas pieaugums²¹

Gads	vidēja neto alga ²²	Pieaugums/ samazinājums, %	Cena, Maltā kafija, 1 kg	Pieaugums/ samazinājums, %	Cena, Šķīstošā kafija, 100 g	Pieaugums/ samazinājums, %
2018	742		12,3		3,34	
2019	793	7%	11,61	-6%	3,28	-2%
2020	841	6%	11,65	0%	3,37	3%
2021	939	12%	11,77	1%	3,23	-4%
2022	1005	7%	14,6	24%	3,68	14%
2023	1091	9%	17,29	18%	4,33	18%

No 8.tabulas redzams, ka cenas uz kafiju pieaug divreiz ātrāk, nekā vidēja neto alga.

¹⁹ Rob Preece, The effective contribution of excise taxation on non-alcoholic beverages to government revenues and social objectives: a review of the literature.

²⁰ Ben Visser, 2023, Understanding Coffee Demand: Elastic or Inelastic?

²¹ Oficiālais statistikas portāls, 2023, <https://stat.gov.lv/lv/metadati/2421-paterina-cenas>

²² Oficiālais statistikas portāls, 2023, <https://stat.gov.lv/lv/metadati/4858-menesa-vidēja-un-reala-darba-samaksa>

1.5. Kafijas imports

Autori ir veikuši kafijas importa analīzi Latvijā periodā no 1998.gada līdz 2019.gadam, salīdzinot to ar importu Lietuvā, Grieķijā, Rumānijā, Eiropas Savienībā un kopējo importa apjomu.

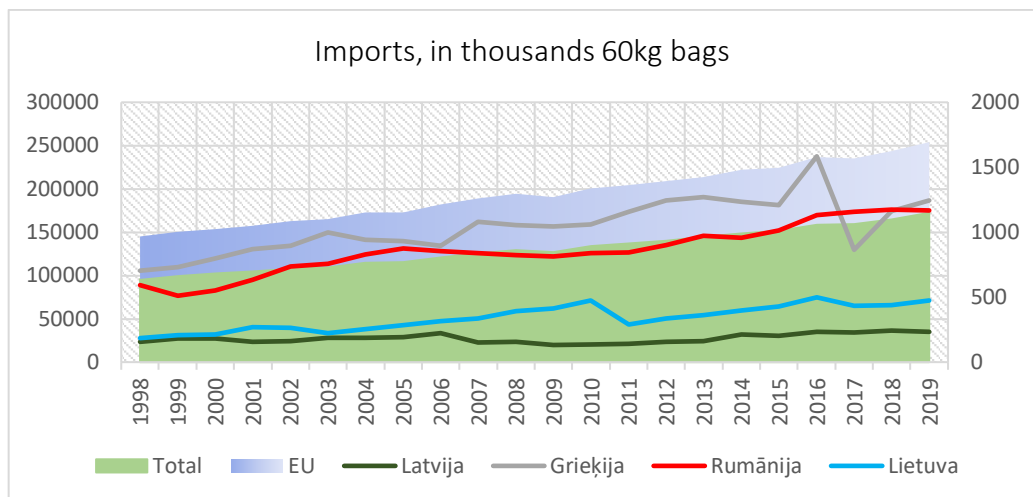
9. tabula

Kafijas imports, tūkst. 60kg maisos²³

Imports In thousand 60-kg bags	Latvija	Grieķija	Rumānija	Lietuva	EU	Total
1998	159	704	595	185	48869	96130
1999	183	733	511	206	49748	100685
2000	181	798	552	213	50038	103211
2001	156	868	633	267	52216	105535
2002	164	897	738	263	53694	108871
2003	186	998	755	221	54802	110689
2004	188	942	828	256	56659	115794
2005	191	931	874	284	56573	116346
2006	221	897	854	317	60272	121963
2007	151	1081	840	336	62395	126675
2008	154	1056	826	390	64423	130281
2009	132	1046	811	411	63047	127801
2010	138	1061	839	476	65522	134718
2011	141	1155	844	289	66053	138245
2012	157	1244	903	337	68137	141170
2013	161	1269	971	362	68031	145569
2014	213	1234	958	396	71893	150070
2015	202	1210	1012	428	71995	152608
2016	231	1584	1134	499	76402	160006
2017	229	867	1155	432	74221	160630
2018	243	1160	1174	441	78151	165869
2019	235	1246	1165	474	80057	173903

Saskaņā ar International Coffee Organization datiem par importu pa valstīm, pēc akcīzes ieviešanas importa apjoms Latvijā samazinājās. Pēc akcīzes ieviešanas kafijas importa apjoms 2003. gadā sasniedza 1999. gada līmeni. Pēc akcīzes dubultošanas 2009. gadā, atkal kafijas importa apjoms samazinājās 1999.gadā līmenī kafijas imports sasniedza un pārsniedza tikai 2014. gadā. Ka var redzēt 11. attēlā kafijas importa apjoms Latvijā ir stabils un nav īpaša pieauguma. Cita situācija ir Lietuvā, tur kafijas apjoms stabili palielinās, ka arī kopējais pasaules kafijas importa apjoms (tūkst. 60 kg maisos).

²³ © International Coffee Organization, 2023, 2b - Imports.xlsx (ico.org)

12. attēls. Kafijas imports, tūkst. 60kg maisos (23).

Importa dati Baltijas valstīs uzskatāmi parāda, ka Latvijas kafijas nozares uzņēmumiem tirdzniecība ar kaimiņvalstīm ir būtiski svarīga tirdzniecības daļa.

9.tabulā importa apjoma dati Rumānijā un Grieķijā. Rumānijā akcīzes nodoklis uz kafiju tika atcelts 2016.gadā, bet Grieķija akcīzes nodoklis uz kafiju tika ieviests.

2015.gadā Rumānija bija 26. vietā Eiropā pēc vidējā kafijas patēriņa, un tās gada patēriņš uz vienu iedzīvotāju ir tikai 2,3 kg, salīdzinot ar ES vidējo patēriņu 4 kg uz vienu iedzīvotāju. Tas bija saistīts ar augsto kafijas cenu attiecībā pret patērētāju pirktspēju. 2016.gadā Rumānijā ne tikai atceļa akcīzes nodokli uz kafiju, ka arī samazināja PVN no 19% līdz 9%. Un nodokļu slogs uz kafiju samazinājās no 29,8% līdz 9%. Importa apjoms 2016.gadā pieaug uz 12%.

2021.gadā vidējā kafijas patēriņš uz cilvēku sastādīja 2,9 kg. Tas ir uz 26% vairāk par 2016.gadu. Rumānijā, tapāt ka Lietuvā, kafijas importa apjoms stabili palielinās, ka arī kopējais pasaules kafijas importa apjoms (tūkst. 60 kg maisos).

Grieķijā:

2009.gads – PVN pieaugums no 9% līdz 11%.

2009.gads – PVN pieaugums no 11% līdz 13%.

2016.gads – PVN pieaugums no 13% līdz 24%.

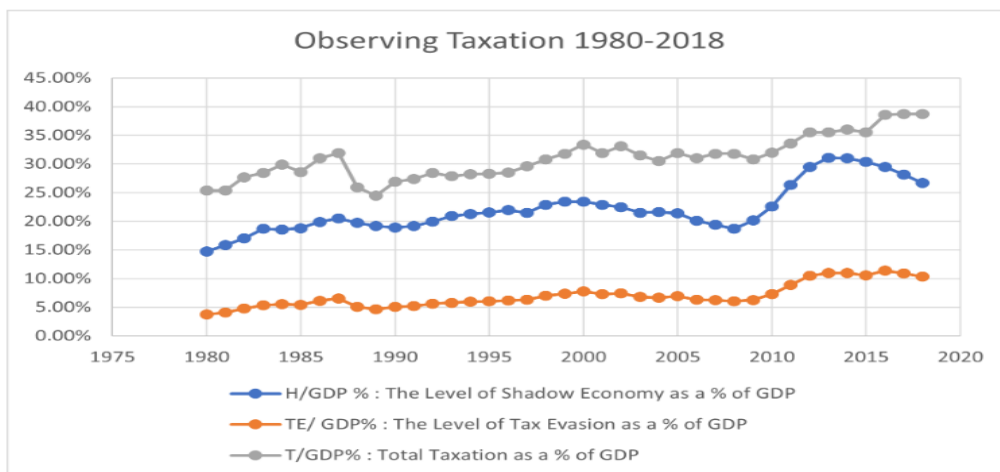
2017.gads - 2017. gada janvārī jaunais patēriņa nodoklis kafijai:- 2 eiro par kilogramu neapgraudzētas (negraudzētas) kafijas, 3 eiro par graudzētu kafiju un 4 eiro par šķīstošo kafiju un citiem kafijas produktiem. Nodokļu slogs ~ 74%.

2019.gads – PVN samazinājums no 24% līdz 13%.

Grieķijā no 2015.gada līdz 2019.gadam vidējas izlīdzinātais importa apjoms - 1213 tūkst. 60 kg maisos, tikai redzams, ka pirms akcīzes nodokļa ieviešanas bija palielināts importa apjoms, 2017.gadā stipri samazinājās un 2019.gadā sasniedza 2015.gada līmeni.

Bet vienlaicīgi ar nodokļu palielināšanu Grieķijā, 1980. līdz 2018. gadam izvairīšanās no nodokļu maksāšanas apjoms palielinājās vairāk nekā 2 reizes. Saskaņā ar sabiedriskās domas aptauju, ko veica diaNEOSIS, 41 % Grieķijas iedzīvotāju uzskata, ka "izvairīšanās no nodokļu maksāšanas ir likumīga aizsardzība pret pārmērīgiem nodokļiem", un 37 % uzskata, ka augstas

nodokļu likmes ir izvairīšanās no nodokļu maksāšanas iemesls. Iepriekšējos apgalvojumus apstiprina atsevišķs pētījums (sk. 12. attēlu), kurā uzsvērta spēcīga pozitīva korelācija gan starp nodokļu līmeni un izvairīšanos no nodokļu maksāšanas (0,94), gan nodokļu līmeni un ēnu ekonomiku procentos no IKP (0,85).²⁴

13. attēls. Ēnu ekonomikas un izvairīšanās no nodokļiem līmeni, % no IKP Grieķijā (24).

1.6. Kafijas patēriņa cenas

Salīdzināti patēriņa cenas internet veikalā Barbora (Maxima) Latvijā, Lietuvā un Igaunijā. 6. tabulā salīdzinājums tika veikts trim kafijas veidiem – kafijas pupiņam 1 kg, maltai kafijai 500 g un maltai kafijai 250 g.

10. tabula

Kafijas patēriņa cenas salīdzinājums Barbora (Maxima) Latvijā, Lietuvā un Igaunijā

Nosaukums	Barbora LV	Barbora LT	LT/LV, %	LT/LV, EUR	Barbora EE	EE/LV, %	EE/LV, EUR
Merrild arabica 1kg kafijas pupiņas	23,26	22,99	-1,2%	-0,27	18,35	-21,1%	-4,91
Merrild crema 1kg kafijas pupiņas	23,26	22,99	-1,2%	-0,27	16,35	-29,7%	-6,91
Merrild Barista 1kg kafijas pupiņas	23,49	23,99	2,1%	0,5	17,35	-26,1%	-6,14
Lavazza crema 1kg kafijas pupiņas	22,76	20,99	-7,8%	-1,77	20,39	-10,4%	-2,37
Lavazza rossa 1kg kafijas pupiņas	24,74	20,99	-15,2%	-3,75	21,45	-13,3%	-3,29
Jacobs crema espresso 1kg kafijas pupiņas	22,36	23,69	5,9%	1,33	20,39	-8,8%	-1,97
Lavazza oro gran riserva 1kg kafijas pupiņas	28,21	22,99	-18,5%	-5,22	23,5	-16,7%	-4,71

²⁴ Nikitas Kitsantas // 25 August 2022, AUSTERITY & TAX REFORM IN GREECE

Nosaukums	Barbora LV	Barbora LT	LT/LV, %	LT/LV, EUR	Barbora EE	EE/LV, %	EE/LV, EUR
Lavazza mountain 1kg kafijas pupiņas	28,21	22,99	-18,5%	-5,22	27,39	-2,9%	-0,82
Lavazza oro 1kg kafijas pupiņas	26,72	16,09	-39,8%	-10,63	23,5	-12,1%	-3,22
Paulig arabica 1kg kafijas pupiņas	22,27	16,99	-23,7%	-5,28	16,35	-26,6%	-5,92
Paulig classic 1kg kafijas pupiņas	22,27	16,99	-23,7%	-5,28	16,99	-23,7%	-5,28
Paulig classic crema 1kg kafijas pupiņas	22,27	16,99	-23,7%	-5,28	17,35	-22,1%	-4,92
Kafijas pupiņas L'OR Forza 1kg	26,23	30,79	17,4%	4,56	22,45	-14,4%	-3,78
Kafijas pupiņas DaLLMAYR 1kg	20,99	16,99	-19,1%	-4	19,99	-4,8%	-1
VIDĒJA cena par 1kg	24,07	21,18	-12,0%	-2,90	22,45	-6,7%	-1,62
Malta kafija Dallmayr prodomo 500g	11,38	8,99	-21,0%	-2,39	11,25	-1,1%	-0,13
Jacobs Selection 500g	11,08	9,99	-9,8%	-1,09	9,19	-17,1%	-1,89
Merrild in cup 500g malta kafija	8,21	7,99	-2,7%	-0,22	6,99	-14,9%	-1,22
Malta kafija AROMA GOLD classic 500g	10,19	7,69	-24,5%	-2,5	5,99	-41,2%	-4,2
Malta kafija PAULIG classic 500g	8,41	6,59	-21,6%	-1,82	5,99	-28,8%	-2,42
Malta kafija PAULIG PRESIDENTTI 500g	9,2	6,99	-24,0%	-2,21	6,49	-29,5%	-2,71
Malta kafija PAULIG CREMOSO 500g	8,6	6,59	-23,4%	-2,01	6,35	-26,2%	-2,25
VIDĒJA cena par 500g (malta kafija)	9,58	7,83	-18,2%	-1,75	7,46	-22,1%	-2,12
VIDĒJA cena par 1kg (malta kafija)	19,16	15,67	-18,2%	-3,50	14,93	-22,1%	-4,23
Lavazza ORO 250g malta kafija	7,71	3,98	-48,4%	-3,73	6,45	-16,3%	-1,26
Lavazza espresso 250g malta kafija	7,71	3,98	-48,4%	-3,73	7,65	-0,8%	-0,06
Merrild in cup 250g malta kafija	4,64	4,79	3,2%	0,15	4,19	-9,7%	-0,45
Malta kafija L'OR forza 250g	6,92	7,69	11,1%	0,77	7,65	10,5%	0,73
Jacobs Kronung 250g	5,1	4,99	-2,2%	-0,11	4,99	-2,2%	-0,11
VIDĒJA cena par 250g (malta kafija)	6,42	5,09	-20,7%	-1,33	6,19	-3,6%	-0,23
VIDĒJA cena par 1kg (malta kafija)	25,66	20,34	-20,7%	-5,32	24,74	-3,6%	-0,92

Kafijas pupiņas 1kg: vidēja patēriņa cena par 1 kg Lietuvā sastādīja 21,18 EUR, kas uz 12 % mazāk nekā Latvijā (vai mazāk uz 2,90 EUR). Igaunijā vidēja patēriņa cena - 22,45 EUR, kas par 6,70 % mazāk nekā Latvijā (vai uz 1,62 EUR).

Malta kafija 500 g: vidēja patēriņa cena par 500 g Lietuvā sastādīja 7,83 EUR, kas uz 18,20 % mazāk nekā Latvijā (vai mazāk uz 3,50 EUR aprēķinājumā uz 1kg). Igaunijā vidēja patēriņa cena - 7,46 EUR, kas par 22,10 % mazāk nekā Latvijā (vai uz 4,23 EUR mazāk aprēķinājumā uz 1 kg).

Malta kafija 250 g: vidēja patēriņa cena par 250 g Lietuvā sastādīja 5,09 EUR, kas uz 20,70 % mazāk nekā Latvijā (vai mazāk uz 5,32 EUR aprēķinājumā uz 1 kg). Igaunijā vidēja

patēriņa cena -6,19 EUR, kas par 3,60 % mazāk nekā Latvijā (vai uz 0,92 EUR mazāk aprēķinājumā uz 1 kg).

Akcīzes nodoklis Latvijā ir 1,42 EUR par 1 kg, bet vidēja patēriņa cena uz 1 kg (vidēji uz visiem trim kafijas veidiem) jau vairāk par Lietuvu un Igauniju jau uz ~ 3.50 EUR.

0901 Kafija, grauzdēta vai negrauzdēta, ar kofeīnu vai bez kofeīna; kafijas pupiņu čaumalas un apvalki; kafijas aizstājēji, kas satur kafiju jebkurā samērā:

11. tabula

Importa vidēja cena, EUR²⁵

Gads	2018	2019	2020	2021	2022
Daudzums, kg	10099021	10372332	11296709	10824776	11166929
Vērtība (EUR)	52172302	56515221	62827413	61000797	83069365
Importa vidēja cena, eiro	5,17	5,45	5,56	5,64	7,44
Akcīzes nodoklis par kg	1,42	1,42	1,42	1,42	1,42
Akcīzes nodokļa % no importa cenas	22%	21%	20%	20%	16%

1.7. Kafijas patēriņš

2022. gadā vidējais kafijas patēriņš LV uz vienu iedzīvotāju bija 3,43 kg.

12. tabula

Kafijas patēriņš Latvijā uz vienu iedzīvotāju

Gads	Kafijas aprīte, kg	LV Population ²⁶	Kg uz cilvēku
2018	5292970,4	1934379	2,74
2019	5587520,7	1919968	2,91
2020	6263811,5	1907675	3,28
2021	6295795	1893223	3,33
2022	6435160,9	1875757	3,43

Izvērtējot 12. tabulas datus, autori secināja, ka kafijas patēriņš no 2018.gada līdz 2022. gadam uz vienu cilvēku Latvijā ir pieaudzis. Dati var liecināt par mainīgiem patēriņtāju

²⁵ Oficiālais statistikas portāls, www.stat.gov.lv, 2023, Svarīgākās preces Latvijas importā – Rādītāji, Prece (KN) un Laika periods.

²⁶ Oficiālais statistikas portāls, 2023, www.stat.gov.lv, Iedzīvotāju skaits gada sākumā, tā izmaiņas un dabiskās kustības galvenie rādītāji – Rādītāji un Laika periods.

paradumiem vai pieaugošu kafijas populāritāti. Tas var ietekmēt arī kafijas nozares uzņēmējdarbību un veidot jaunas iespējas tirgū.

13. tabula

Kafijas patēriņš Latvijā, Lietuvā un Igaunijā uz vienu iedzīvotāju 2022.gadā

Country	Kafijas patēriņš, t	LV Population	Kg uz cilvēku
Latvija	6435	1875757	3,43
Lietuva ²⁷	12000	2805998	4,28
Igaunija	6000	1330068	4,51
Vidēji	24435	6011823	4,06

Vidējais kafijas patēriņš (kg uz vienu iedzīvotāju) Lietuvā ir vairāk par 25 % nekā Latvijā. Un Igaunijā ir vairāk par 31 % nekā Latvijā. Lietuvā un Igaunijā vidējais kafijas tirgus apjoms uz vienu iedzīvotāju ir lielāks par pasaules vidējo kafijas tirgu apjomu uz vienu iedzīvotāju.

Vidējais kafijas patēriņš uz vienu iedzīvotāju trīs valstīs – 4,06 kg/gadā.

14. tabula

Prognozējams kafijas patēriņš Latvijā 2022. gadā ar vidējo kafijas patēriņu uz vienu iedzīvotāju – 4,06 kg/gadā

Latvija	Kafijas patēriņš, t	LV Population	Kg uz cilvēku
2022. gads	6435	1875757	3,43
LV prognoze 2022. gads	7616	1875757	4,06
%	18 %		18 %

Tā kā Lietuvā un Igaunijā, kur kafijas patēriņa cenas ir zemākas nekā Latvijā, kafijas patēriņš uz vienu iedzīvotāju ir lielāks, var pieņemt, ka tas notiek uz Latvijas pircēju rēķina un pamatojoties uz 13. tabulu, var secināt, ka bez AN kafijas pārdošanas apjomi Latvijā varētu būt 4,06 kg uz vienu iedzīvotāju, kas sastādītu 7616 tonnas, uz 18 % vairāk (14. tabula) par tagadējo apjomu.

²⁷ European Coffee Federation, European Coffee Report 2022/2023, [European Coffee Report 2022/2023 \(ecf-coffee.org\)](https://ecf-coffee.org/).

2. TEORETISKA DAĻA

2.1. Akcīzes nodoklis un administrēšana

Ja AN tiek uzlikts konkrētai nozarei, tam ir skaidra ekonomiskā ietekme, un AN ietekme uz šīm nozarēm ir tāda, ka samazinās ieņēmumi no PVN un tirdzniecības nodokļiem, kā arī samazinās nodokļi, kas attiecas uz rentabilitāti, piemēram, ienākuma nodokļi vai uzņēmumu nodokļi no šo nozaru nodokļu maksātājiem. Jaunattīstības valstīs AN šajā kontekstā ir pievilcīgi, jo tos piemēro ierobežotam preču klāstam, ko nodrošina ierobežots ražotāju loks, kurus ir vieglāk kontrolēt. Vai nodokļu administrēšanas un atbilstības nodrošināšanas izmaksas vispār sedz ieņēmumi, kas gūti no nodokļa.

Administrēšanas un atbilstības nodrošināšanas izmaksas var aplūkot divējādi: administrēšana, ko veic attiecīgā valsts aģentūra, un administrēšana, ko veic nodokļu maksātāji. Attiecībā uz aģentūras administrēšanu tās ietver izmaksas, kas saistītas ar licencēšanu un uzraudzību, kā arī ar atbilstības apstiprināšanu, izmantojot tādus līdzekļus kā revīzijas programmas īstenošana.²⁸

15. tabula

VID izdevumi attiecīgi pie nodokļu ieņēmumiem²⁹

Gads	Kopējie nodokļu un obligāto sociālo iemaksu ieņēmumi, mln EUR ³⁰	VID izdevumi (izņemot soc.pabalstus), mln EUR	% no iekasētiem nodokļiem
2019	9389,815	123,01	1,31%
2020	9343,690	126,57	1,35%
2021	10222,703	140,44	1,37%
2022	11792,760	200,35	1,70%

Pētījumi liecina, ka valsts iestāžu administratīvās izmaksas ir absolūti un salīdzinoši mazāk apgrūtinošas nekā atbilstības nodrošināšanas izmaksas. Tie pētījumi, kuros aplūkotas administratīvās izmaksas, liecina, ka tās ir aptuveni viens procents no nodokļu ieņēmumiem.

Citādāk ar administrēšanu, ko veic nodokļu maksātāji, pētījumi liecina, ka šādu nodokļu atbilstības nodrošināšanas izmaksas parasti ir robežās no diviem līdz desmit procentiem no

²⁸ Rob Preece, The effective contribution of excise taxation on non-alcoholic beverages to government revenues and social objectives: a review of the literature.

²⁹ Valsts kase, 2023, [Valsts budžeta tāmes](#) | [Valsts budžeta tāmes](#) | [Valsts kase](#)

³⁰ VID statistiskie dati, 2023, <https://stat.gov.lv/lv/metadati/2450-visparejas-valdibas-sektora-raditaji>

ieņēmumiem no šiem nodokļiem; līdz 2,5 % no IKP; un parasti ir no 2 līdz 6 reizēm vairāk par valsts iestāžu administratīvo izmaksu.

Uzņēmuma lielums ir galvenais faktors, kas nosaka netiešo nodokļu atbilstības nodrošināšanas izmaksas, un maziem uzņēmumiem ir nesamērīgi lielākas atbilstības nodrošināšanas izmaksas.³¹

Eiropas Komisijas veiktais pētījums (2004. gads) apstiprina atbilstības izmaksu nozīmīgumu un regresivitāti uzņēmumu sektorā. Septiņi simti uzņēmumu 14 Eiropas Savienības dalībvalstīs piedalījās aptaujā, kas parādīja, ka atbilstības nodrošināšanas izmaksas lielajos uzņēmumos (uzņēmumos, kuros strādā 250 vai vairāk darbinieku) vidēji bija 1,5 miljoni EUR, kas veidoja 2 % no samaksājamiem nodokļiem un 0,02 % no apgrozījuma. Turpretī mazie un vidējie uzņēmumi (kuros ir mazāk nekā 250 darbinieku) atbilstības nodrošināšanas izmaksas bija vidēji 200 000 EUR, kas veidoja 31 % no samaksājamiem nodokļiem un 2,6 % no apgrozījuma.³²

Tas nostāda mazos un vidējos uzņēmumus neizdevīgā situācijā, samazinot to konkurētspēju.

2.2. Akcīzes nodoklis un citu valstu pieredze

2.2.1. Īrija: bezalkoholisko dzērienu īpašā akcīzes nodokļa un ieņēmumu atcelšana

Šeit autori aplūkoja Īriju, kur AN bezalkoholiskajiem dzērieniem tika samazināts un/vai atcelts un no kuras tika gūti daži citi ekonomiski ieguvumi, kā rezultātā palielinājās PVN ieņēmumi un ienākuma nodokļa ieņēmumi.

Īpašais akcīzes nodoklis:

1975-79: 0,10 IR£ par galonu;

1980-90: 0,37 IR£ par galonu;

1990-1992: 0,29 IR£ par galonu;

1992. gada novembris: atcelts.

Gandrīz 400% pieaugums 1980. gadā bija saistīts ar nepieciešamību gūt papildu ieņēmumus. Sakarā ar Eiropas Savienības nodokļu sistēmu saskaņošanu, likme tika samazināta par aptuveni 20 %. Atlikušo akcīzes nodokļa likmi 1992. gadā atcēla, taču faktiskie ieņēmumu zaudējumi tika lielā mērā kompensēti. Lai gan akcīzes ieņēmumi tika zaudēti 16 miljonu IR

³¹ C.Evans, 2008, Taxation Compliance and Administrative Costs: An Overview

³² European Commission, 2004, Taxation Papers: European Tax Survey, Working Paper 3/2004, Directorate-General Taxation and Customs Union, Luxembourg

sterliņu mārciņu apmērā, nodokļa samazinājums veicināja cenu samazinājumu, kas stimulēja pieprasījumu, kā rezultātā papildus tika iegūti 3,4 miljoni IR sterliņu mārciņu no PVN. Lielāka peļņa ražotājiem, papildu ražošanas apjoms, ko radīja IR£, kas savukārt stimulēja darbību visās pievienotās vērtības nozarēs un radīja jaunas darbavietas, pēc tam ienākuma nodokļos radīja papildu 1,5 miljonus IR£. Autori apgalvo, ka faktisko ieņēmumu zaudējumu, kas tagad ir 11,0 miljoni IRL, kompensē arī valdības, kas administrēja nodokli, administratīvo izmaksu ietaupījumi.

Jāatzīmē, ka 1992. gadā, atceļot īpašo akcīzes nodokli, PVN likme tika samazināta no 23 % līdz 21 % - ja likme būtu palikusi 23 % apmērā, faktiskie kopējo ieņēmumu zaudējumi, iespējams, būtu vēl vairāk samazinājušies.³³

2.2.2. Dānija un akcīzes nodoklis uz tauku un cukur saturošiem produktiem

No 2011. gada 1. oktobra Dānijas valdība ievieša "tauku nodokli", kas ietver AN 16 kronu (jeb aptuveni 2,90 USD) apmērā par kilogramu piesātināto tauku produktā, kurā piesātināto tauku saturs pārsniedz 2,3 %. Tas atbilst 2,2 kronām (jeb aptuveni 0,36 USD) 250 gramu sviesta blokam.

Tajā pašā nodokļu reformas paketē bija iekļauts arī esošā nodokļa konditorejas izstrādājumiem paplašinājums, attiecinot šā nodokļa piemērošanas jomu uz visām ražotajām precēm, kas satur cukuru, piemēram, bezalkoholiskajiem dzērieniem, ievārījumiem, mērcēm, jogurtu, marinētiem dārzeņiem utt. - lai gan konkrēta informācija netika publicēta.

Valsts kases ministrija 2012. gada 10. novembrī paziņoja gan par "tauku nodokļa" atcelšanu, gan par atteikšanos no ierosinātā "cukura nodokļa", kā galvenos iemeslus minot šādus:

- spēcīga kritika par ietekmi uz patēriņa cenām, jo īpaši uz ģimenēm ar zemākiem ienākumiem, un tādējādi "labāka sociālā profila nodrošināšana";
- uzņēmumu administratīvās izmaksas;
- Dānijas darba vietu zaudēšana;
- patērētāji pārceļas uz mērķtiecīgu pārtikas produktu iegādi aiz kaimiņvalstu robežām, tādējādi samazinot ieņēmumus budžetā un Dānijas pārtikas rūpniecībā.³⁴

Pārskatā tika ņemta vērā nozares reakcija gan uz pašu nodokli, gan tā atcelšanu, un atzīts, ka nodokļa prasība noteikt tauku saturu pārtikas produktos būtu bijusi ļoti sarežģīta un dārga atbilstības nodrošināšana gan nozarei, gan iestādēm, kas to būtu vajadzīgas apstiprināt.

³³ Bahl, Bird & Walker, 2003. g., Ireland: removal of soft drink special excise and revenue.

³⁴ Treasury Ministry of Denmark 2012.

Pārskatā arī atzīts, ka cenu pieaugums un pārrobežu iepirkšanās īstermiņā apdraudēja 1 500 līdz 2 400 darba vietu Dānijas pārtikas ražošanas nozarē, un, ja "cukura nodoklis" būtu sācies, tiktu zaudētas vēl 700 līdz 1 000 darba vietu.³⁵

Patērētāji uzreiz reaģēja uz "tauku nodokli", samazinot Dānijā ražotu pārtikas produktu, kuros piesātināto tauku saturs pārsniedza noteikto līmeni, iegādi un tādējādi palielinot nodokļus (cenu elastības efekts). Viena no reakcijām uz cenu pieaugumu bija tāda, ka Dānijas patērētāji izmantoja iespēju turpināt iegādāties tos pašus pārtikas produktus "bez nodokļiem" no kaimiņvalsts Vācijas.³⁶

2.2.3. Albānija un akcīze kafijai³⁷

Akcīzes kafija mūsu valstī ir mainījies gadu gaitā. 1996. gadā AN kafijai bija 30 % no tās importa vērtības, bet 2001. gadā AN tika piemērots kā fiksēta summa par tonnu, kur 33000 ALL/t bija AN grauzdētai kafijai un 78000 ALL/t negrauzdētai kafijai.

2003. gadā kafijas produktus iedalīja četrās galvenajās grupās. Pirmajā grupā akcīzes nodoklis bija 40 ALL/kg (grauzdētai kafijai), otrajā grupā - 80 ALL/kg (negrauzdētai kafijai), trešajā grupā - 40 ALL/kg (kafiju saturoši aizstājēji) un pēdējā grupā - 250 ALL/kg kafijas (ekstrakti, esences, koncentrāti un šķīstošā kafija u.c.).

Dati liecina, ka kafijas imports 2010. gadā bija 4704 tonnas, bet 2011. gadā - 4915 tonnas. 2011. gadā redzams kafijas importa pieaugums uz 4,5 %, bet šajā laika periodā 2010-2011 bija AN 140 ALL / kg uz negrauzdētu kafiju. 2012. gadā tika importēts 5946 tonnas kafijas, kas ir vēl lielāks pieaugums – 21 %. Šis pieaugums ir saistīts ar AN samazinājumu kafijai. AN negrauzdētai kafijai 2012. gadā samazinājās no 140 ALL/kg līdz 60 ALL/kg (grauzdētai kafijai līdz 0 ALL/kg). Šis AN samazinājums ir palielināja patēriņa līmeni un paralēli palielinājās un produktu imports. Laikposmā no 2012. gada līdz 2013. gadam turpināja palielināties kafijas imports, bet lēnāk, par aptuveni 12 %, savukārt 2013. un 2014. gada periodā ir palielinājās par 4,76 %. Attiecībā uz 2014.-2015. gada periodu ir lielāks pieaugums salīdzinājumā ar iepriekšējo periodu par aptuveni 16 %. Lai gan AN līmenis šajā periodā nav mainījies. Nobeigumā var teikt, ka 2012. gadā, kad tika veikts AN likmju samazinājums, pieaugums bija lielāks nekā citos gados.

---

³⁵ Rod Addy 2012, 'Danish government considers abandoning fat, sugar tax', 11 July, viewed 3 December 2012, www.foodnavigator.com/Legislation/Danish-government-considers-abandoning-fat-sugar-tax accessed 4/12/2012, and 'Tax on sugar not so sweet for business', Copenhagen Post, 23 May 2012, viewed 3 December 2012, <http://cphpost.dk/business/taxsugar-not-so-sweet-business>.

³⁶ Rob Preece, The effective contribution of excise taxation on non-alcoholic beverages to government revenues and social objectives: a review of the literature.

³⁷ Marsida Harremi, Dr. Kostandin Nasto, 2016, Evolution of Excise (Coffee, Tobacco and Beer) over the Years. Its Impact on Consumption for the Period 2010 – 2015

2.2.4. Vācija un kafijas nodoklis (Kaffeesteuer)

Gadsimtiem ilgi kafijas nodoklis (Kaffeesteuer) ir sadusmojis Vācijas grauzdētājus. Šis nodoklis, ko iekasē par grauzdētu un šķīstošu kafiju, ko pārdod valsts teritorijā, radies 17. gadsimtā, kad to ieviesa, lai apstrīdētu Britu impērijas kafijas tirdzniecības monopolu. Kafijas nodokli (Kaffeesteuer) maksā tikai tad, kad kafija ir grauzdēta, tāpēc zaļās pupiņas ir atbrīvotas no maksas. Tomēr tas attiecas arī uz importētu grauzdētu kafiju: Vācijas klients, kas importē grauzdētu kafiju, piemēram, no Francijas, maksā nodokli, bet ne par Vācijā grauzdētu un pēc tam citur eksportētu kafiju. Kopš nodokļa ieviešanas tas ir bijis uzticams valdības ienākumu avots. Saskaņā ar jaunākajiem datiem nodoklis katru gadu veido vairāk nekā 1 miljardu EUR, no katra grauzdētu kafijas pupiņu kilograma iekasējot 2,19 EUR, bet no katra šķīstošās kafijas kilograma - 4,78 EUR. Tomēr pēdējos gados par Kaffeesteuer ir notikušas intensīvas debates, kurās iesaistījušies arī ministri un pat Eiropas Komisija. Skaļākie kritiķi apgalvo, ka nodoklis ir ne tikai netaisnīgs un neefektīvs, bet pat kavē Vācijas grauzdētāju izaugsmi. Ir arī konstatēts, ka nodokļa administrēšanas izmaksas bieži vien ir lielākas nekā jebkāds fiskālais ieguvums. Ziņu aģentūra Reuters 2009. gadā ziņoja, ka valdība, iekasējot nodokli par tiešsaistē pirktu kafiju, iztērēja 30 reižu vairāk, nekā saņēma ieņēmumu. Saskaņā ar pašreizējām likmēm maza vai vidēja izmēra kafijas grauzdētāja, kas mēnesī saražo trīs tonnas grauzdētas kafijas, papildus parastajām PVN likmēm par kafiju maksā 6 570,00 EUR mēnesī. Saskaņā ar jaunākajiem statistikas datiem Vācija ir Eiropas lielākais kafijas patēriņa tirgus ar vairāk nekā 25 % tirgus daļu. No 2018. gada līdz 2019. gadam patēriņš uz vienu iedzīvotāju gadā pieauga par 1,2 %, īpašu uzmanību pievēršot speciālajai kafijai, kuras patēriņš tajā pašā periodā palielinājās par 5 %.³⁸

Lai gan Kaffeesteuer atcelšana var uzlabot kvalitāti un grauzdētāju peļņas daļu, valdībai nav skaidra stimula to darīt, ņemot vērā statistikas datus.

Pamatojoties uz Rumānijas un Albānijas pieredzi, AN samazināšana kafijai ir tieši ietekmējusi importētās kafijas apjoma pieaugumu. Pēc Īrijas un Dānijas pieredzi, AN ieviešana samazināja ražošanas apjomus un darba vietu skaitu. Dāņi devās uz Vāciju pēc precēm.

---

³⁸ How a 17th-century "coffee tax" is crippling Germany's roasters (intelligence.coffee) [skatīts 2023.gada 26. novembrī].
Pieejams: <https://intelligence.coffee/>

2.4. Kafijas ietekme uz veselību

Pamats AN ieviešanai dažāda veida precēm ir likumdevēja mērķis ierobežot to lietošanu, vai arī kompensēt sabiedrībai nodarīto kaitējumu šo preču izmantošanas rezultātā. Tādēļ bieži AN tiek ieviests tādām precēm, kas nodara kaitējumu apkārtējai videi (piemēram, degvielai) vai iedzīvotāju veselībai (piemēram, tabaka, alkohols, saldinātie dzērieni). Iznākumā valsts prasīto akcīzes nodokli maksā kafijas gala patērētājs – šā dzēriena baudītājs, to patērējot gan mājās, gan sabiedriskās ēdināšanas iestādēs.

Kafijas kaitīgums galvenokārt tiek pamatots ar faktu, ka Pasaules veselības organizācija (PVO) 1991. gadā kafiju klasificēja 2B grupā, kas norāda, ka šīs vielas var būt "iespējami kancerogēnas cilvēkiem". Taču PVO un Starptautiskā vēža pētniecības aģentūra (IARC) 2016. gada 15. jūnijā preses relīzē atzina, ka "rūpīgi pārskatot vairāk nekā 1000 pētījumu, tika konstatēts, ka nav pietiekami pārliecinošu pētījumu, kas pierādītu kafijas iespējamo kancerogēno iedarbību uz cilvēkiem".³⁹ Līdz ar to kafija no 2016. gada iedalās 3. grupā, kas norāda, ka šīs vielas "neklasificējas, kā kancerogēnas".⁴⁰

Tika atrasti pētījumi, kas norāda, ka ļoti karstu dzērienu (virs 65°C) lietošana var izraisīt barības vada vēzi. Taču tas attiecas uz visiem karstajiem dzērieniem. Tieši pretēji, ar laiku arvien vairāk tiek pierādīts, ka mērens kafijas patēriņš var uzlabot cilvēka veselību.⁴¹ Piemēram, European Prospective Investigation into Cancer and Nutrition (EPIC) kohorta pētījumā, kurā piedalījās vairāk nekā 521'300 dalībnieki no desmit Eiropas valstīm, norādīja, ka lielāks kafijas patēriņš tiek asociēts ar mazāku mirstības risku. Kafija tiek uzskatīta arī par vienu no galvenajiem polifenolu avotiem austrumeiropiešu uzturā.⁴² Kafijas labvēlīgā ietekme uz cilvēka veselību galvenokārt tiek pamatota uz to daudzveidīgo bioloģiski aktīvo komponentu klāstu (vairāk par 2000 savienojumu, ieskaitot polifenolu savienojumus). Apstiprināti arī ir pētījuma dati, ka austrumeiropiešu vidū kafijas patēriņš tiek sasaistīts ar samazinātu mirstības risku.⁴³

Kofeīna patēriņš ir ieradums valsts mērogā, kas mūs ietekmē daudzos nozīmīgos veidos. Daudzi no mums bauda kafiju katru dienu, tomēr arvien vairāk pētnieku mūsdienās apgalvo, ka

---

³⁹ PRESS RELEASE N° 244, (2016) IARC Monographs evaluate drinking coffee, maté, and very hot beverages. Pieejams: <https://www.iarc.who.int>

⁴⁰ International Agency for Research on Cancer, PRESS RELEASE N° 244, (2016) IARC Monographs evaluate drinking coffee, maté, and very hot beverages. Pieejams: <https://www.iarc.who.int>

⁴¹ James J. DiNicolantonio, Sean C. Lucan, James H. O'Keefe Is Coffee Harmful? If Looking for Longevity, Say Yes to the Coffee, No to the Sugar, 2014, <https://www.mayoclinicproceedings.org>

⁴² PubMed, 2016, Coffee consumption and mortality in three Eastern European countries: results from the HAPIEE (Health, Alcohol and Psychosocial factors In Eastern Europe) study, <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov>

⁴³ PAR AKCĪZES NODOKĻA ATCELŠANU KAFIJAI | ManaBalss.lv - līdzdalības platforma

mums tā būtu jābauda ne tikai acīmredzamo iemeslu – neticami labās garšas un sociālo kontaktu, ko tā veicina, dēļ, bet arī ieguvumu dēļ, ko kafija sniedz mūsu veselībai un labsajūtai. Kā stimulējošam līdzeklim kofeīnam ir gan fizioloģiska, gan psiholoģiska iedarbība, kas rūpīgi jāņem vērā, pirms izvēlaties lietot šo dzērienu katru dienu. Kofeīns ir stimulants, kas dabiski atrodas dažos pārtikas produktos, kā arī kafijas pupiņās. Tas uzbudina centrālo nervu sistēmu un ļauj sasniegt modrību, palielina atmošanās spēju, mazina nogurumu un uzlabo koncentrēšanās spējas un fokusu. Lai arī nelielas kofeīna devas (20–200 mg) rada vieglu pozitīvu efektu, piemēram, labsajūtu un enerģijas pieplūdumu, lielākas devas (> 200 mg) var izraisīt tādas negatīvas sekas kā nervozitāti un nemieru, īpaši tiem, kas nav pieraduši ikdienā patērēt kofeīnu saturošus dzērienus. Ir zināms, ka pārmērīgs kafijas patēriņš paaugstina asinsspiedienu un izraisa sirdsdarbības traucējumus, tāpēc ieteicams ievērot mērenu un piesardzīgu kafijas patēriņu. Neskatoties uz to, [pētījums par kofeīnu un tā ilgtermiņa iedarbību žurnālā "Oxford's Journal of Nutrition"](#) liecina, ka kafijā esošais kofeīns var sniegt ne tikai momentānu garīgo stimulu, bet arī palīdzēt uzlabot ilgtermiņa ietekmi uz domāšanas prasmēm, palielināt kognitīvo veiktspēju, palīdzēt uzturēt labu atmiņu un palēnināt ar vecumu saistīto intelektuālo lejupslīdi.⁴⁴

Kafija ir viens no pasaulē visplašāk lietotajiem dzērieniem, un vairumam iedzīvotāju tā ir arī galvenais kofeīna avots. Par kafijas kaitīgumu vai veselīgumu gadu gaitā ir veikta virkne dažādu pētījumu. Nutrients par tēmu "Kofeīna un kafijas ietekme uz cilvēka veselību" apkopoti deviņi pārskati un 10 oriģinālpublikācijas par aktuāliem pētījumiem ar cilvēkiem, kuros pētīti kafijas un kofeīna lietošanas paradumi un kafijas un kofeīna lietošanas ietekme uz dažādām slimībām, stāvokļiem un darbaspēju īpašībām. Pieaugot interesei par kafijas nozīmi veselībā, gan pētniecībai, gan sabiedrības veselībai ir svarīgi iegūt vispārīgas zināšanas par iedzīvotāju patēriņa paradumiem un par to, kā to ietekmē viss uzturs. Reyes un Cornelis izmantoja 2017. gada kofeīnu saturošu dzērienu pārdošanas apjomu (patēriņa rādītājs) pa valstīm, lai pierādītu, ka kafija un tēja joprojām ir galvenie kofeīnu saturošie dzēriena patēriņa veidi visā pasaulē. Liela mēroga koordinētā pētījumā, kas aptvēra 10 Eiropas valstis, Landais un citi autori kvantitatīvi noteica pašnovērtēto kafijas un tējas patēriņu un novērtēja to devumu atsevišķu uzturvielu uzņemšanā pieaugušajiem, kur patēriņa atšķirības galvenokārt noteica ģeogrāfiskais reģions. Kopumā kafija un tēja veidoja mazāk nekā 10 % no uzņemtās enerģijas. Tomēr vislielākais īpatsvars kopējā cukura patēriņā bija vērojams Dienvidēiropā (līdz ~20 %). Šie darbi ne tikai uzsver kafijas un tējas dzeršanas plašo izplatību, bet arī to, ka epidemioloģiskajos

---

⁴⁴Kā kafija var ietekmēt jūsu veselību un labsajūtu (2020) skatīts [3. Decembrī 2023.gads]. Pieejams: <https://medicine.lv/>

pētījumos par šiem dzērieniem dažās valstīs ir nepieciešami dati par kafijas un tējas piedevām, jo tās var kompensēt jebkādu iespējamo šo dzērienu labvēlīgo ietekmi uz veselību. Doepker un citi autori sniedza lietotājam draudzīgu kopsavilkumu par sistemātisku pārskatu par kofeīna drošību, kurā secināts, ka kofeīna devas (piemēram, 400 mg dienā veseliem pieaugušajiem), kas 2003. gadā tika noteiktas kā tādas, kas nav saistītas ar kaitīgu ietekmi, kopumā joprojām ir piemērotas, neraugoties uz jaunākajiem pētījumiem, kas veikti kopš tā laika. Par kofeīna drošību liecina arī Capelletti un citu autoru veiktais sistemātiskais ar kofeīnu saistīto nāves gadījumu pārskats. Visbiežāk sastopamie nāves cēloņi bija pašnāvība, nejauša un tīša saindēšanās, un vairums gadījumu bija saistīti ar zīdaiņiem, psihiatriskiem pacientiem un sportistiem. Autori atsaucās uz pieaugošo interesi par vides un ģenētisko faktoru radīto jutīgumu starp cilvēkiem, par kuru ir publicēti papildu raksti šajā īpašajā izdevumā, tādējādi vēlreiz uzsverot šo interesi. Liels kafijas un kofeīna patēriņš joprojām tiek uzskatīts par potenciāli kaitīgu grūtniecības iznākumam. Leviton apsprieda pētījumiem par kafijas lietošanu grūtniecības laikā raksturīgos aizspriedumus un apgalvoja, ka visus ziņojumus par kafijas kaitīgo ietekmi var izskaidrot ar vienu vai vairākiem no šiem aizspriedumiem. Interesi ir izraisījusi arī kofeīna uzņemšanas ar uzturu ietekme uz mākslīgās apaugļošanas metodes rezultātiem. Autoru oriģinālajā ziņojumā nav konstatēta nekāda saistība starp kofeīna lietošanu neauglīgu pāru uzturā un negatīviem mākslīgās apaugļošanas metodes rezultātiem. Ņemot vērā kofeīna plašo izplatību uzturā un pieaugošo sabiedrības un zinātnieku interesi par kofeīna lietošanas iespējamām sekām veselībai, autori pētījuma izstrādē novērtēja, kā pašreizējās zināšanas par kofeīnu un bažas par to ir atspoguļotas uz pārtiku balstītās uztura vadlīnijās visā pasaulē, īpašu uzmanību pievēršot kofeīnu saturošiem dzērieniem. Izkristalizējās vairākas tēmas, bet kopumā uz pārtiku balstītās uztura vadlīnijas sniedza nelabvēlīgu viedokli par kofeīnu saturošiem dzērieniem, kas reti tika līdzsvarots ar jaunākajiem datiem, kas apstiprina konkrētu dzērienu veidu potenciālo labumu.⁴⁵

3. Praktiskā daļa

3.1. AN ietekme uz patēriņa cenu

Šajā nodaļā autori analizē cenas veidošanas procesu un dinamiku, kā arī AN ietekmi uz kafijas cenu Latvijas tirgū, veica cenas salīdzināšanu starp ES valstīm.

---

⁴⁵ Marilyn C. Cornelis The Impact of Caffeine and Coffee on Human Health. Nutrients (2019) skatīts [03.decembrī 2023.gadā]. Picejams: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/>

Lai pārbaudītu hipotēzi, ka AN atcelšana veicinās kafijas patēriņu Latvijā, autori, veicot PESTEL analīzi, izvērtēja politiskos, ekonomiskos, sociālos, tehnoloģiskos, vides un likumdošanas faktorus, lai iegūtu visaptverošu izpratni par šīs izmaiņas radītajiem iespējamajiem ietekmes faktoriem uz kafijas nozares attīstību.

16. tabula

**PESTEL analīze “Akcīzes nodokļa ietekme uz kafijas cenu Latvijas tirgū”
(autores veidota analīze)**

POLITICAL			ECONOMIC		
1	Akcīzes nodokļa likumdošanas izmaiņas un politiskie lēmumi, kas nosaka nodokļa likmes un piemērošanas jomas	4	1	Izmaiņas piegādes ķēdē, kas var ietekmēt cenu stabilitāti	1
2	Valdības mērķis: ierobežot gan videi, gan cilvēku veselībai kaitīgu preču patēriņu	3	2	Augsts akcīzes nodoklis var palielināt kafijas cenas un ietekmēt patēriņa līmeni	3
SOCIOLOGICAL			TECHNOLOGICAL		
1	Preču patēriņš var ietekmēt, izmaiņas akcīzes nodoklī var mainīt pirkšanas paradumus	-2	1	Automatizācija un ražošanas efektivitāte ražošanā var samazināt ietekmi uz preču cenu	2
2	Cenas pieaugums var ietekmēt to, kā sabiedrība uztver kafiju saistībā ar veselības jautājumiem	-1	2	Digitālās izmaiņas tirgū var mainīt pārdošanas modeļus un ietekmēt cenu elastību	1
LEGAL			ENVIRONMENTAL		
1	Starptautiskie tirdzniecības līgumi var ietekmēt akcīzes nodokļa politiku un cenas kafijas importam un eksportam	3	1	Ilgtermiņā var attīstīt akcīzes nodokļa politiku, kas veicina ilgtspējīgu kafijas ražošanu	-3
2	Citas nodokļu izmaiņas un regulatīvie aspekti var pastiprināt vai mazināt akcīzes nodokļa ietekmi uz kafijas cenu	2	2	Ilgtermiņā var attīstīt akcīzes nodokļa politiku, kas veicina ilgtspējīgu kafijas ražošanu	-1

Politiskajā vidē ir notikušas izmaiņas saistībā ar AN likumdošanas izmaiņām un valdības prioritātēm attiecībā uz veselību un patēriņa paradumiem. AN pieaugums uz kafiju un regulatīvās izmaiņas var ietekmēt kafijas cenu un patērētāju paradumus. Izmaiņas AN var ietekmēt uzņēmumu peļņu un izmaksas. Ja AN palielinās, tas var palielināt kafijas cenu, kā rezultātā samazinot patērētāju pieprasījumu. Uzņēmumiem būs jāpielāgo cenas un jāanalizē piegādes ķēde, lai saglabātu konkurētspēju. Ja AN samazināsies, tas var samazināt kafijas cenu, kā rezultātā samazinot patērētāju pieprasījumu.

Izvērtējot ekonomiskos faktorus, autori secināja, ka augsts AN varētu palielināt kafijas cenas un ietekmēt patēriņa izmaiņas, savukārt AN ietekme uz uzņēmējiem varētu izraisīt izmaiņas piegādes ķēdē un ietekmēt cenu stabilitāti.

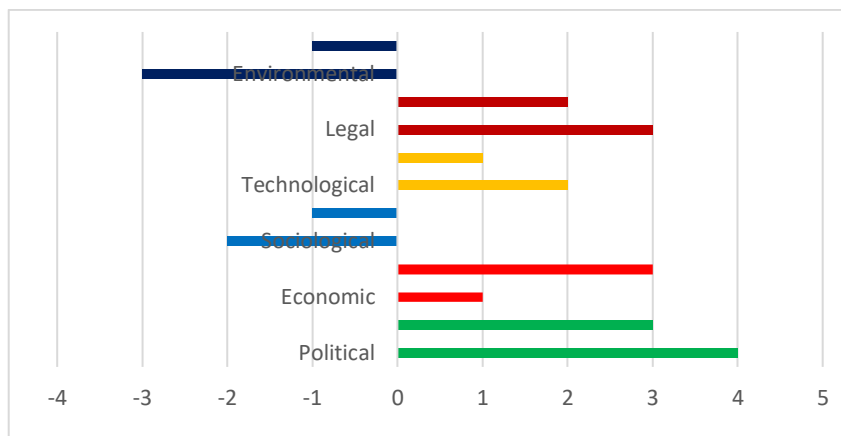
Apkopojot tehnoloģiskos faktorus, autori secināja, ka automatizācija un ražošanas efektivitāte ir būtisks faktors, kas var samazināt ietekmi uz preču cenām. Šīs tehnoloģiskās inovācijas ļauj uzlabot ražošanas procesus, samazinot izmaksas un palielinot efektivitāti, kas savukārt var veicināt zemākas preču cenas tirgū. Turklāt digitālās izmaiņas tirgū ietver jaunus pārdošanas modeļus un ietekmē cenu elastību, nodrošinot uzņēmumiem lielāku pielāgošanās spēju pieaugošajām digitālajām tendencēm un patērētāju prasībām. Šīs divas tendences kopumā veido dinamisku vidi, kur tehnoloģiskā attīstība spēj mainīt gan ražošanas, gan pārdošanas procesus, radot jaunas iespējas un izaicinājumus uzņēmējdarbībai.

Izvērtējot socioloģiskos faktorus, autori secināja, ka preču patēriņš un AN izmaiņas ir savstarpēji saistīti faktori, kas var ietekmēt pirkšanas paradumus. Izmaiņas AN var izraisīt cenu svārstības, ietekmējot patērētāju izvēli un pirkšanas paradumus. Cenu palielināšana, īpaši paaugstinātu AN rezultātā, var mainīt sabiedrības attieksmi pret kafiju no veselības perspektīvas. Kopumā šie faktori veido dinamisku vidi, kurā AN politika un cenu svārstības var būtiski ietekmēt patērētāju izvēli un attieksmi pret kafiju.

Apkopojot likumdošanas faktorus, autori secināja, ka starptautiskie tirdzniecības līgumi var ietekmēt AN piemērošanu kafijas importam un eksportam. Šīs vienošanās var radīt izmaiņas nodokļu politikā, kas ietekmēs kafijas cenas tirgū. Turklāt citi nodokļu un regulējošie pasākumi var palielināt vai mazināt AN ietekmi uz kafijas cenām, piedāvājot papildu regulējumu un nosacījumus. Kopumā šie faktori veido sarežģītu priekšstatu par starptautisko un iekšzemes noteikumu mijiedarbību, kas ietekmē gan AN politiku, gan kafijas cenu dinamiku.

Izvērtējot vides faktorus, autori secināja, ka ilgtspējīgā AN politika ilgtermiņā var kalpot kā stimuls uzņēmumiem virzīties uz videi draudzīgāku un sociāli atbildīgāku kafijas ražošanas modeli, ietekmējot nozares attīstību pozitīvā un ilgtspējīgā virzienā.

Autori apkopoja PESTEL analīzes tendences un izveidoja grafiku, kā tas ir redzams 14. attēlā.

14.attēls. PESTEL tendencies (autores veidots)

Ņemot vērā pētāma objekta īpatnības un PESTEL analīzes tendences, autori secināja, ka politiskai videi ir vislielākā ietekme, jo AN politikas izmaiņas var ietekmēt kafijas cenu un patēriņu. Digitālās izmaiņas un ražošanas efektivitāte var samazināt ietekmi uz preču cenu, piedāvājot jaunas pārdošanas modeļus un ražošanas procesus, kā arī izmaiņas piegādes ķēdē var radīt cenu nestabilitāti, ietekmējot patērētāju cenas uztveri un iepirkšanās paradumus. Starptautiskie tirdzniecības līgumi, konvencijas var ietekmēt AN politiku un importa/eksporta cenas. Apkopojot visas tendences, autore secināja, ka visi faktori ir savstarpēji saistīti, ja samazināt AN kafijai, var samazināties kafijas cena un izaugs patērētāju apjoms, ka arī samazināsies uzņēmēju izmaksas.

Analizējot PESTEL analīzes rezultātus, ir redzams, ka AN kafijai Latvijā faktiski rada kavējošu ietekmi uz uzņēmējdarbības attīstību šajā nozarē. Augstais AN ierobežo uzņēmēju spēju ieguldīt modernizācijā un inovācijās, kas nepieciešamas, lai saglabātu konkurētspēju un pielāgotos tirgus prasībām.

Autori secināja, ka AN samazinājums kafijai, ko paredz šī hipotēze, varētu radīt stimulu patērētājiem palielināt kafijas patēriņu, pieaugot pieejamībai ar samazinātām cenām.

Lai sniegtu apstiprinājumu hipotēzei, autori veica detalizētu analīzi par patēriņa cenu veidošanu (skatīt 17. tabulu).

17. tabula

Patēriņa cenu veidošanās

Valsts	Pašizmaksa, EUR/kg	Akcīze EUR/kg	Cena ar akcīzi, EUR/kg	Cena ar PVN 21%	Vairumtirdzniecības cena ar PVN (uzcenojums 10%)	Patēriņa cena ar PVN (veikala uzcenojums - 30%)
Latvija	7,44	1,42	8,86	10,72	11,79	15,33
Lietuva	7,44		7,44	9,00	9,90	12,87
Starpība	0,00	1,42	1,42	1,72	1,89	2,46

Šī analīze norāda uz atšķirībām starp Latvijas un Lietuvas kafijas cenām, ietverot dažādus faktoros. Abās valstīs pašizmaksas ir vienādas (7,44 EUR/kg), tādēļ pašizmaksas starpība ir nulle. Latvijā AN ir 1,42 EUR/kg, bet Lietuvā AN nav un tas veido 1,42 EUR/kg starpību, kas skaidrojams ar nodokļu politikas atšķirībām. Latvijas kafijas cena ar AN ir 8,86 EUR/kg, bet Lietuvas kafijas cena ir 7,44 EUR/kg. Šī starpība ir 1,42 EUR/kg, kas ir tieši saistīta ar Latvijā piemēroto AN. Latvijas kafijas cena ar PVN (21 %) ir 10,72 EUR/kg, Lietuvas kafijas cena ar PVN 9,00 EUR/kg. Šī starpība liecina par PVN ietekmi uz kopējo cenu, tā starpība ir 1,72 EUR/kg. Autori pieļāva, ka vairumtirdzniecības uzcenojums gan Latvijā, gan Lietuvā ir 10%. Ņemot vērā vairumtirdzniecības uzcenojumu (10%), autori konstatēja, ka Latvijā kafijas cena ir augtāka par 1,89 EUR/kg. Autori pieļāva, ka mazumtirdzniecības uzcenojums ir 30% (patēriņa cena ar PVN). No 17. tabulas redzams, ka AN ietekme dubultojās uz patēriņa cenas veikalā. Patēriņa cena ar PVN Latvijā ir augstāka par 2,46 EUR/kg, salīdzinot ar Lietuvu. Autori secināja, ja būtu vienāda cenas veidošanas sistēma, gala cena veikalā atšķirsies uz 19 %. Izvērtējot 17. tabulas datus, autori secināja, ka AN ir būtisks faktors (izņemot PVN), kas ietekmē kopējo kafijas cenu Latvijā. AN un PVN rada atšķirības starp cenām divās valstīs un var ietekmēt arī patērētāju uzvedību un tirdzniecības dinamiku.

3.2. Nodokļu analīze, PVN un AN

18. tabula

Valsts budžetā maksājamā PVN nodokļa summa (autores veidota)

Imports				Realizācija									
Gads	Vērtība (eiro)	Importa vidēja cena, eiro/kg	Priekšnodoklis	uzcenojums 10% (vērtība*10%)	cena ar uzcenojumu	PVN 21% (vairum)	Valsts budžetā maksājamā nod. summa (apr. - priekšnodoklis)	mazum/t nopirka kafiju pie vairum/t atskaita priekšnodokli par kafiju	uzcenojums 30% (vērtība*30%)	cena ar uzcenojumu	PVN 21% (mazum)	Valsts budžetā maksājamā nod. summa (apr. - priekšnodoklis)	kopā PVN (valsts ieguvums)
2017	26107459	5,24	5482566	2610746	28718205	6030823	548257	6030823	8615462	37333667	7840070	1809247	2357504
2018	27343883	5,17	5742215	2734388	30078271	6316437	574222	6316437	9023481	39101753	8211368	1894931	2469153
2019	30444452	5,45	6393335	3044445	33488898	7032668	639333	7032668	10046669	43535567	9142469	2109801	2749134
2020	34836612	5,56	7315689	3483661	38320274	8047257	731569	8047257	11496082	49816356	10461435	2414177	3145746
2021	35478657	5,64	7450518	3547866	39026522	8195570	745052	8195570	11707957	50734479	10654241	2458671	3203723
2022	47870344	7,44	10052772	4787034	52657378	11058049	1005277	11058049	15797213	68454592	14375464	3317415	4322692

Valsts budžetā maksājamā nodokļa summa aprēķināma kā atšķirība starp realizācijas rēķinos norādīto nodokli un priekšnodokli. Kafijas importēšanu veic vairumtirdzniecības uzņēmums, kurš pēc tam pārdod kafiju mazumtirdzniecības uzņēmumiem, piemēram, veikaliem. Katrs uzņēmums ir saistīts ar PVN deklarēšanu gan pirkuma, gan pārdošanas posmā. Priekšnodoklis tiek atskaitīts par importu un par kafijas pirkšanu no vairumtirdzniecības. Praktiski tas nozīmē, ka vairumtirdzniecība, izrakstot rēķinu mazumtirdzniecībai, aprēķina PVN. Mazumtirdzniecība savukārt veikalos realizējot preces, aprēķina un maksā PVN, tādējādi veidojot valsts budžetā ieņēmumus no nodokļiem.

19. tabula

Akcīzes nodokļa aprēķins (autores veidota)

Gads	Daudzums , kg	Akcīze uz 1 kg	Samaksāts budžetā (Akcīzes nodoklis)
2017	4985915	1,42	7080000
2018	5292970	1,42	7516018
2019	5587521	1,42	7934279
2020	6263812	1,42	8894612
2021	6295795	1,42	8940029
2022	6435161	1,42	9137928

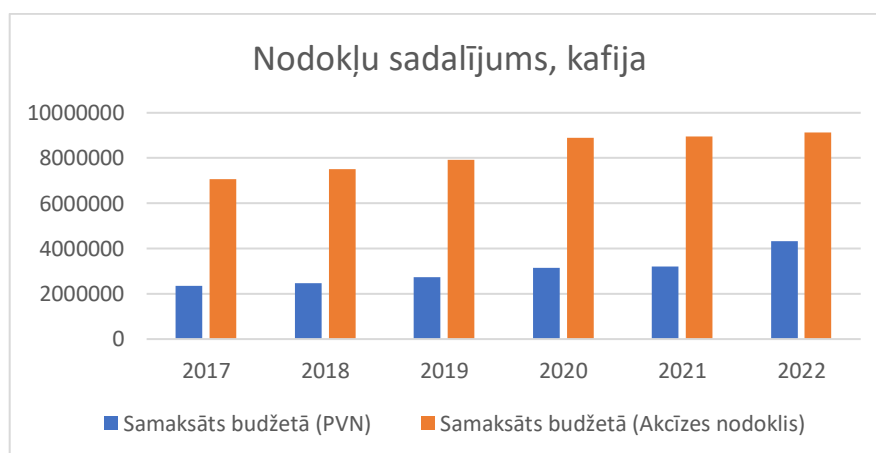
19. tabulas dati norāda uz kafijas importa apjoma pieaugumu Latvijā no 2017. gada līdz 2022. gadam, kā arī uz samaksātā AN pieaugumu saistībā ar palielināto daudzumu. AN tiek aprēķināts, ņemot vērā kafijas daudzumu un noteikto akcīzes likmi par katru kilogramu.

20. tabula

Samaksāto nodokļu salīdzinājums (autores veidota)

Gads	Daudzums , kg	Samaksāts budžetā (PVN)	Samaksāts budžetā (Akcīzes nodoklis)	Kopā PVN un akcīzes nodoklis	Akcīze, %
2017	4985915	2357504	7080000	9437504	75%
2018	5292970	2469153	7516018	9985171	75%
2019	5587521	2749134	7934279	10683413	74%
2020	6263812	3145746	8894612	12040358	74%
2021	6295795	3203723	8940029	12143752	74%
2022	6435161	4322692	9137928	13460621	68%
Vidēji		3041325	8250478	11291803	73%

No 20. tabulas un 15. attēla redzams, kā ka lielāko daļu ieņēmumu budžetā no kafijas pārdošanas veido AN (vidēji – 73%) un PVN -27%.

15. attēls. Kafijas nodokļu sadalījums

3.3. Akcīzes nodokļa atcelšana

Autori, izmantojot SVID analīzi, identificēja stiprās un vājās puses, kā arī iespējas un draudus AN atcelšanas gadījumā.

21. tabula

SVID analīze “AN atcelšanas gadījumā” (autores veidota analīze)

Stiprās puses:	Vājās puses:
AN atcelšana var veicināt kafijas patēriņa pieaugumu, jo zemākas cenas varētu piesaistīt vairāk patērētāju	AN atcelšana radīs zaudējumus valsts budžetam, jo tiks zaudēti ieņēmumi no šī nodokļa
Vairumtirgotāji un mazumtirgotāji var izmantot pieaugošo pieprasījumu, lai paplašinātu savu uzņēmējdarbību un palielinātu peļņu	Nodarbinātības pieaugums ilgtermiņā var radīt problēmas, ja mainās tirgus apstākļi vai izaugsme kļūst neilgtspējīga
Uzņēmējdarbības pieaugums un patēriņa pieaugums var radīt jaunas darbavietas un pozitīvi ietekmēt nodarbinātību	
Iespējas:	Draudi:
AN atcelšana varētu palielināt konkurenci kafijas tirgū, kas varētu gūt labumu patērētājiem un uzņēmējiem	AN atcelšana varētu radīt zaudējumus valsts budžetam, samazinot ieņēmumus no šī nodokļa
Uzņēmumi var izmantot šo iespēju, lai ieviestu jauninājumus un paplašinātu savu produktu piedāvājumu, piesaistot jaunus patērētājus.	Pieprasījuma pieauguma dēļ cenas var pieaugt, kas var veicināt inflāciju un ietekmēt iedzīvotāju pirktspēju.
	Paaugstināta pieprasījuma apstākļos var rasties pārprodukcijas risks, kas var negatīvi ietekmēt tirgu un cenas

Izmantojot SVID analīzi, autori secināja, ka AN atcelšanai varētu būt vairākas pozitīvas ietekmes uz kafijas tirgu un ekonomiku kopumā. Pirmkārt, ar AN atcelšanu saistītais cenu samazinājums varētu palielināt kafijas patēriņu, jo patērētājiem ir lielāka izvēle un labākas cenas. Šis pieaugums varētu gūt labumu gan patērētājiem, gan uzņēmumiem.

Otrkārt, AN atcelšana varētu radīt biznesa iespējas kafijas nozarē. Kafijas uzņēmumi un mazumtirdzniecības nozare var izmantot pieaugošo pieprasījumu, lai paplašinātu savu uzņēmējdarbību un palielinātu peļņu. Pieaugot kafijas patēriņam, uzņēmumi varēs paplašināt savu produktu klāstu, ieviest inovācijas un piesaistīt jaunus klientus, tādējādi nostiprinot savas pozīcijas tirgū.

Turklāt šāda veida ekonomikas stimulēšana var pozitīvi ietekmēt arī darba tirgu. Uzņēmējdarbības un patēriņa pieaugums var radīt pieprasījumu pēc darbaspēka, kas savukārt var novest pie darba vietu radīšanas. Šis aspekts pozitīvi ietekmēs nodarbinātības līmeni un radīs jaunas iespējas darba meklētājiem.

Kopumā, vērtējot SVID analīzes stipras puses, autori secināja, ka AN atcelšana var ietekmēt ne tikai patērētāju ikdienu, piedāvājot viņiem izdevīgākas kafijas cenas, bet arī veicināt uzņēmējdarbības un nodarbinātības pieaugumu valstī. Kopumā tas var būt pozitīvs solis ekonomikas stimulēšanas un labklājības virzienā.

Vērtējot SVID analīzes vājās puses, autori nonāca pie secinājuma, ka, pirmkārt, AN zaudēšana varētu radīt finansiālas grūtības valsts budžetam, ietekmējot valsts kases ieņēmumus. Tas savukārt var ierobežot valsts iespējas finansēt projektus, nodrošināt sabiedrisko pakalpojumu kvalitāti un veikt nepieciešamās investīcijas.

Otrkārt, uzņēmējdarbības un darba tirgus dinamika ir cieši saistīta. Ja uzņēmumam klājas labi un tajā ir nodarbināts liels skaits cilvēku, AN atcelšana var mudināt uzņēmējus paplašināt savu darbību, radot jaunas darba vietas un palielinot nodarbinātību. Tomēr, ja uzņēmumi darbojas mazākā apjomā vai notiek strukturālas izmaiņas, tas var radīt grūtības darba tirgū un apgrūtināt cilvēku saglabāšanu vai jaunu darbavietu atrašanu.

Šādas sekas skaidri parāda, ka izmaiņas nodokļu politikā ietekmē gan valsts finanses, gan ekonomiku. Lai saglabātu līdzsvaru starp ekonomisko izaugsmi un efektīvu publisko resursu izmantošanu, ir svarīgi ņemt vērā gan ekonomiskos, gan sociālos faktoros.

Izvērtējot ārējās iespējas, autori secināja, ka lielāks pieprasījums pēc kafijas rada uzņēmumiem iespēju ne tikai palielināt peļņu, bet arī izmantot radošumu un inovācijas. Uzņēmumiem, kuriem ir palielināts pieprasījums, var nākties pielāgoties tirgus dinamikai, piedāvājot jaunus risinājumus klientu noturēšanai un piesaistīšanai.

Pirmkārt, uzņēmumiem ir jāapsver jaunu produktu ieviešana vai pakalpojumu uzlabošana, lai piesaistītu vairāk patērētāju. Tas varētu ietvert jaunas kafijas garšas, novatoriskas pasniegšanas metodes vai pat jaunus produkta iepakojuma veidus. Šī pieeja elastīgumam var radīt pozitīvu klientu pieredzi un atšķirt uzņēmumus no konkurentiem.

Otrkārt, uzņēmumiem vajadzētu izmantot iespēju ieviest jauninājumus un dažādot savu piedāvājumu, vienlaikus saglabājot klientu interesi. Tas varētu ietvert ekskluzīvus piedāvājumus, radošu iepakojuma dizainu vai ilgtermiņa kafijas stratēģijas pielāgojumus. Pielāgojoties tirgus prasībām, uzņēmumi var palikt lojāli un veiksmīgi konkurēt nozarē.

Izvērtējot SVID analīzes radītos draudus un analizējot situāciju, kurā tiktu atcelts kafijas AN, var identificēt vairākas būtiskas ietekmes uz tautsaimniecību un uzņēmējdarbību.

Pirmkārt, AN atcelšana varētu radīt nodokļu ieņēmumu zaudējumus, un šie zaudējumi varētu ietekmēt valsts finanses. Nodokļu ieņēmumu samazināšanās varētu ierobežot valdības iespējas finansēt valsts projektus un uzturēt sabiedrisko pakalpojumu kvalitāti.

Otrkārt, patēriņa pieaugums var izraisīt augstākas kafijas cenas un inflāciju. Tas savukārt var samazināt iedzīvotāju pirktspēju un ietekmēt viņu ikdienas izdevumus. Cenu kāpums var radīt sarežģījumus dažādām sabiedrības grupām, īpaši tām, kuras jau tā ir ierobežotā finansiālā situācijā.

Treškārt, palielināts patēriņš rada arī pārprodukcijas risku, kas var negatīvi ietekmēt tirgu un cenas. Pārprodukcija var izraisīt pārprodukciju un konkurētspējīgu cenu kritumu, radot grūtības uzņēmējiem un tirgus stabilitāti.

Vērtējot kopējo situāciju, autori secināja, ka AN atcelšana nāktu par labu kafijas patēriņam Latvijā, bet radītu nodokļu ieņēmumu zaudējumus, un šie zaudējumi varētu ietekmēt valsts finanses. Lai nodrošinātu harmonisku attīstību un ilgtspējīgu ekonomiku, lēmumu pieņemšanā jāņem vērā gan ekonomiskie, gan sociālie faktori.

Apkopojot datus 20. tabulā, autori nolēma aprēķināt paredzamos valsts budžeta AN, pieņemot, ka tiek atcelts kafijas AN.

3.3.1. I variants: Akcīzes nodokļa atcelšana

22. tabula

Iekasēto nodokļu aprēķins (autores veidota)

Gads	KG uz 1 iedz.	Daudzums, kg	Samaksāts budžetā (PVN)	Samaksāts budžetā (Akcīzes nodoklis)	Muitas nodoklis 7,5%	Samaksāts budžetā	Starpība ar reālo, %
2022	3,43	6435161	4322692	9137928	3378459	16839080	
2022 aprēķins 1	4,06	7615573	5116386	0	3998176	9114562	-46%
	18%		793694	-9137928	619717	-7724518	

22. tabulā autori aprēķināja samaksātos nodokļus, pamatojoties uz šādu pieņēmumu:

- ja AN tiks atcelts, vidējais kafijas patēriņš Latvijā palielināsies par 18% (līdz 4,06 kg/iedzīvotāju – 13. tabula).

Saskaņā ar aprēķinu:

- Akcīzes nodoklis ir 0 %;
- PVN palielinājās uz 18 % (793694 EUR);
- Muitas nodoklis palielinājās uz 18% (619717 EUR);
- Kopēja samaksāta nodokļu summa budžetā ir samazinājusies uz 46 %.

Ja AN tiks atcelts, kafijas pārdošanas apjoma pieaugums nespēs nodrošināt PVN un MN atbilstošu AN iemaksu budžetā. Bet saskaņā ar Īrijas, Danijas un Rumānijas pieredzi AN atcelšana dod citas priekšrocības: importa palielināšana, pozitīvo ietekmi uz nozares attīstību,

jaunas darba vietas. Ka arī konkurētspēja starp lielajiem un mazajiem uzņēmumiem, samazinot AN uzskaites izdevumus.

3.3.2. II variants: PVN samazinājums

No 1. tabulas redzams, ka dažos valstīs, kur ir AN, PVN likme uz kafiju ir samazināta un kopēja nodokļu likme ir salīdzināma ar citām valstīm, kur ir tikai PVN uz kafiju.

Aprēķināsim nodokļu ieņēmumus, ja būs samazināta nodokļu likme.

23. tabula

Bruto pievienotās vērtības sadalījums pa darbības veidiem (NACE 2. red.), 2021.gadā fakt.cenās, %⁴⁶

Nosaukums	2021
G46 Vairumtirdzniecība, izņemot automobiļus un motociklus	6,9%
G47 Mazumtirdzniecība, izņemot automobiļus un motociklus	5,7%
Vairumtirdzniecība un mazumtirdzniecība no kopējas PVN summas	12,5%
Vairumtirdzniecība un mazumtirdzniecība no kopējas iekāsētas nodokļu summas	0,035%

No 23. tabulas redzams, kā 2021. gadā no vairumtirdzniecības un mazumtirdzniecības tiek iekāsēti 12,5 % no kopējas iekāsētas PVN summas. Tas sastādīja tikai 0,035 % no valsts budžeta ieņēmumiem.

Tas liecina, ka PVN vairumtirdzniecībā un mazumtirdzniecībā nav ļoti nozīmīgs nodoklis budžetam (par kafiju ~ 3204 tūkst. EUR, kas bija 0,1 % no kopējas iekāsētas nodokļu summas), un mēs varam ierosināt samazināt PVN likmi AN vietā.

AN un PVN nodokļu slogs uz kafiju ar 12% likmi būs 33,4%, ar 5% likmi – 25%.

Aprēķināsim patēriņa cenu ar PVN 5 % un 12 % likmi:

⁴⁶ Oficiālās statistikas portāls, 2023, Bruto pievienotās vērtības sadalījums pa darbības veidiem (NACE 2. red.) – Darbības veids (NACE 2. red.), Rādītājs un Laika periods. PxWeb (stat.gov.lv)

24. tabula

Patēriņa cenas pārrēķins ar PVN likmi 5% (autores veidota)

Valsts	Pašizmaks a, EUR/kg	Akcīze EUR, kg	Cena ar akcīzi, EUR/kg	PVN likme	Cena ar PVN	Vairumtirdzniecības cena ar PVN (uzcenojums 10%)	Patēriņa cena ar PVN (veikala uzcenojums -30%)	Starpība ar LT veikala cenu
Latvija	7,44	1,42	8,86	5%	9,30	10,23	13,30	0,43
Latvija	7,44	1,42	8,86	12%	9,92	10,92	14,19	1,32
Lietuva	7,44		7,44	21%	9,00	9,90	12,87	

No 24. tabulas redzams, kā pie 5 % PVN likmes patēriņa cena veikalā Latvijā tiek pielīdzināta cenai Lietuvā, bet ar 12 % likmi joprojām uz 10% augstāk nekā Lietuvā.

Tālākiem aprēķiniem paņemsim PVN 5 %.

25. tabula

PVN summas aprēķins ar likmi 5 %

Gads	Priekšnodoklis, 5%	PVN 5% (vairum)	PVN 5% (mazum)	Valsts budžetā maksājamā nodokļa summa (aprēķinātais - priekšnodoklis)	kopā PVN (valsts ieguvums)
2022 aprēķins	2832993	3116293	155815	934888	1218187

26. tabula

Aprēķins ar PVN likmi 5%

Gads	KG uz 1 iedz.	Daudzums, kg	Samaksāts budžetā (PVN)	Samaksāts budžetā (Akcīzes nodoklis)	Muitas nodoklis 7,5%	Samaksāts budžetā	Starpība ar reālo, %
2022	3,43	6435161	4322692	9137928	3378459	16839080	
2022 aprēķins 1	4,06	7615573	5116386	0	3998176	9114562	-46%
2022 aprēķins 2	4,06	7615573	1218187	10814114	3998176	16030477	-4,8%

26. tabulā (aprēķins 2) autori aprēķinājuši samaksātos nodokļus, pamatojoties uz šādu pieņēmumu:

- ja PVN likme samazināsies līdz 5%, patēriņa cena izlīdzināsies ar Lietuvu un vidējais kafijas patēriņš Latvijā palielināsies par 18% (līdz 4,06 kg/personu – 13.tabula).

Saskaņā ar aprēķinu 2:

- Akcīzes nodoklis ir 1,42/ kg;

- PVN likme ir 5%;
- Kopēja samaksāta nodokļu summa budžetā ir samazinājusies uz 6% (salīdzinot ar reālo).

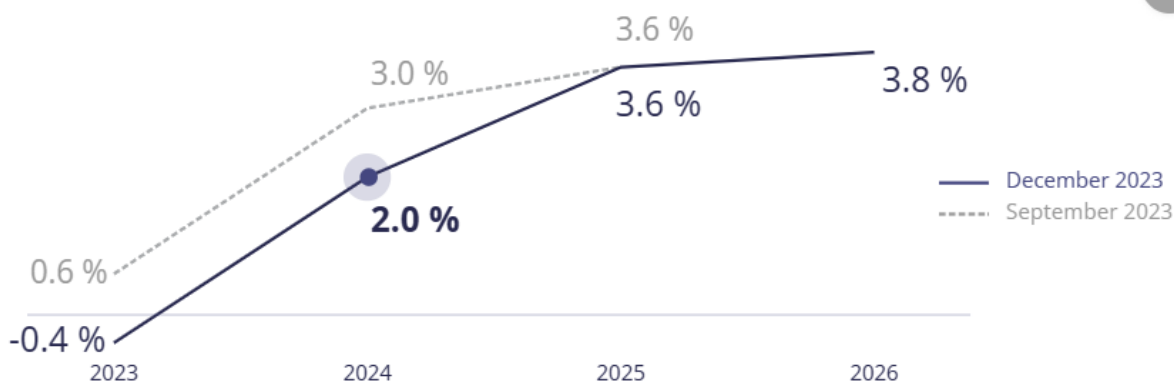
Ja PVN likme uz kafiju tiks samazināta līdz 5%, iekasēto nodokļu summa par kafiju samazināsies uz 4,8%.

3.4. Akcīzes nodokļa atcelšana vai PVN samazināšana

Korelācijas koeficients starp IKP Latvijā un kafijas patēriņu kg uz cilvēku sastādīja - 0,74 (augsta atkarība).

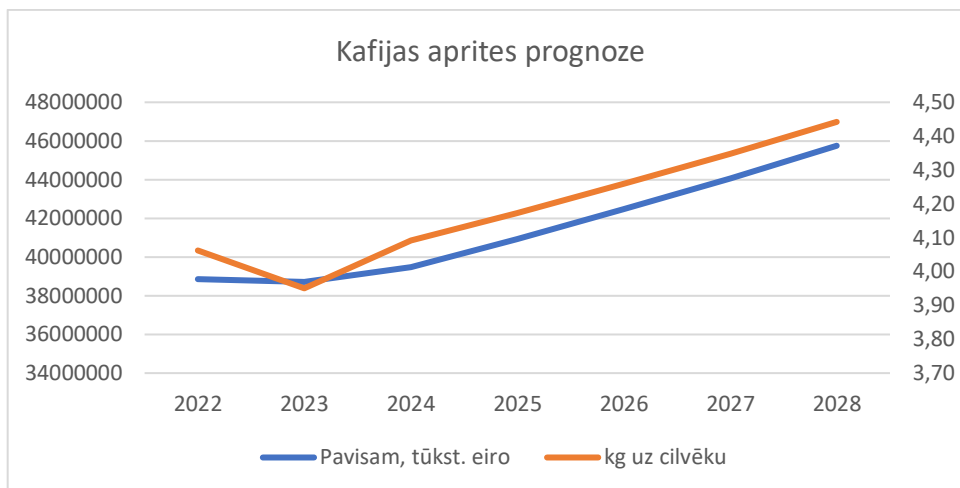
Paņemot LB prognozes uz IKP pieaugumu, prognozēsīm kafijas patēriņu, ja AN vai PVN tiks samazinātas un patērētajā cena uz kafiju samazināsies. Aprēķināts, ka 2022.gadā patēriņš uz cilvēku – 4,06 kg.

Growth projections of Latvia's GDP

Att.16. IKP LB prognoze ⁴⁷

⁴⁷ Latvijas banka, 2023, Prognozes | Latvijas Banka

Att.17. Kafijas patēriņa prognoze, ja patēriņa cena samazināsies (autores veidots).

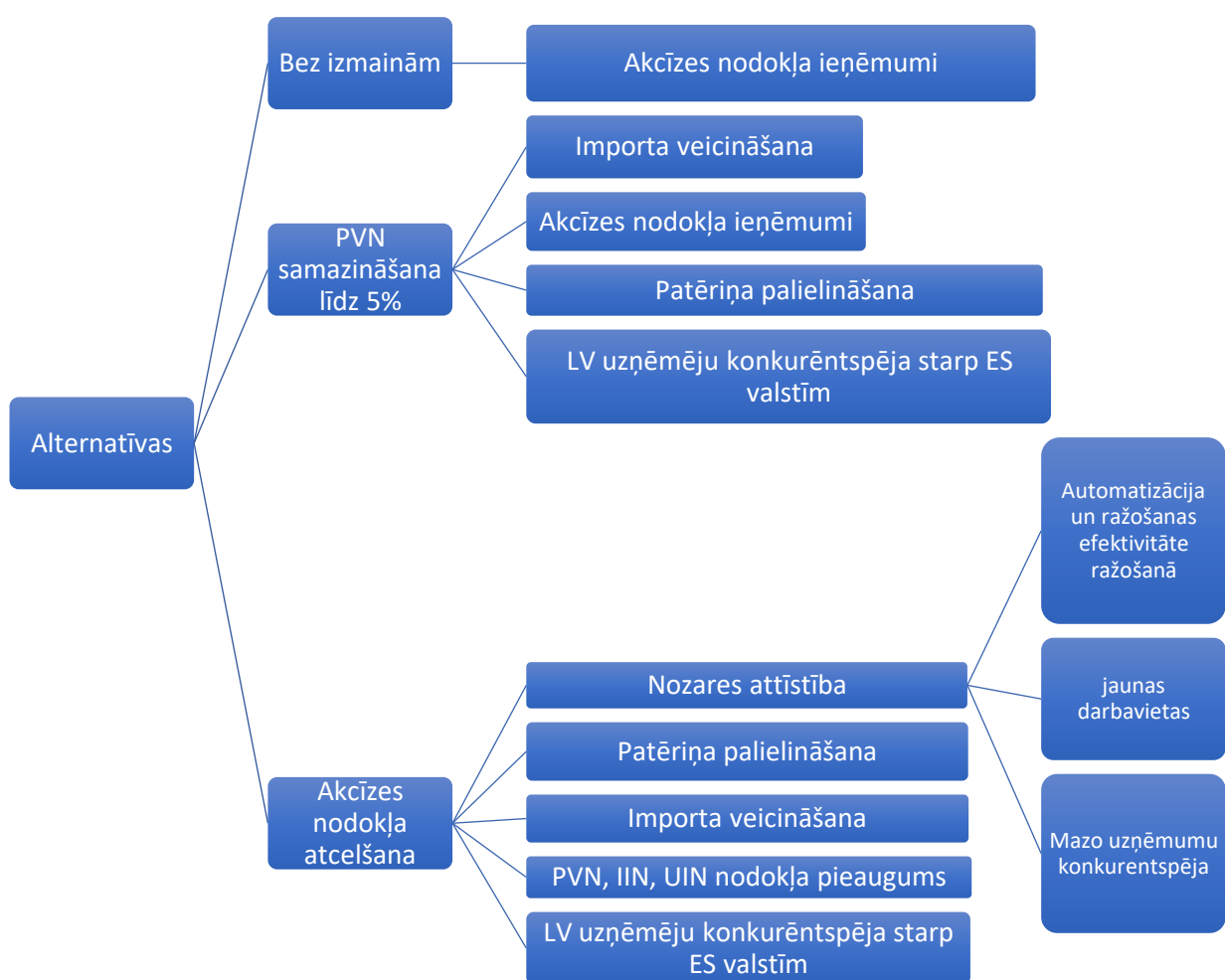
Autores aprēķināja, ka akcīzes nodoklis ir tiešām ierobežo preču patēriņu un ja AN paliks bez izmaiņām, kafijas patēriņš var samazināties (lineāro regresiju analīze).

Ja samazināsies patēriņa cena (samazināsies PVN līdz 5%), LV uzņēmēji būs konkurētspējīgi ES tirgu un tas veicinās kafijas patēriņa pieaugumu un veicinās kafijas importu.

Bet sakarā ar to, ka pirmā un otrā variantā ir iesaldēti naudas līdzekļi - vairumtirgotāji piegādā pārtikas preces veikaliem uz pēcapmaksu pat līdz 60 dienām, bet AN jāmaksā nākošā mēneša 23.datumā, tas iesaldē naudas līdzekļus un kavē investīcijas kafijas nozarē un nozares attīstību. (Negodīgas tirdzniecības prakses aizlieguma likuma 5. panta ceturrtā daļa nosaka, ka pircējam, sadarbojoties ar lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātāju, ir aizliegts piemērot netaisnīgus un nepamatoti garus termiņus norēķiniem par piegādātajām lauksaimniecības un pārtikas precēm, kas nav ātrbīgas – ilgākus par 60 dienām pēc to piegādes.⁴⁸).

Tad nozares attīstībai ir piemērots tikai viens variants – AN atcelšana.

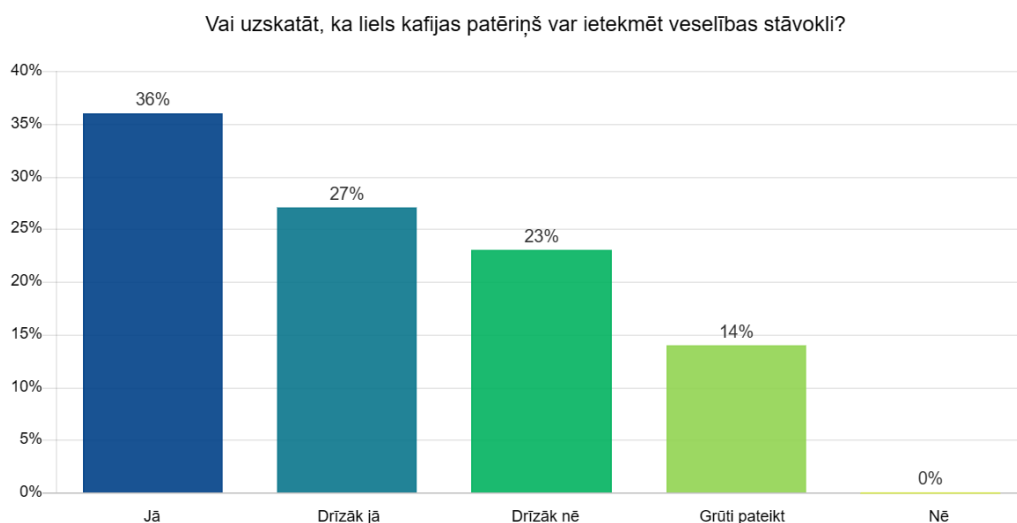
⁴⁸ Konkurences padome, 2022, [Piegādātājiem ir tiesības saņemt savlaicīgus maksājumus, arī izmantojot piegādes ķēdes finansēšanas platformas | Konkurences padome \(kp.gov.lv\)](https://www.kp.gov.lv)

Att.18. Alternatīvu izvēle (autores veidots).

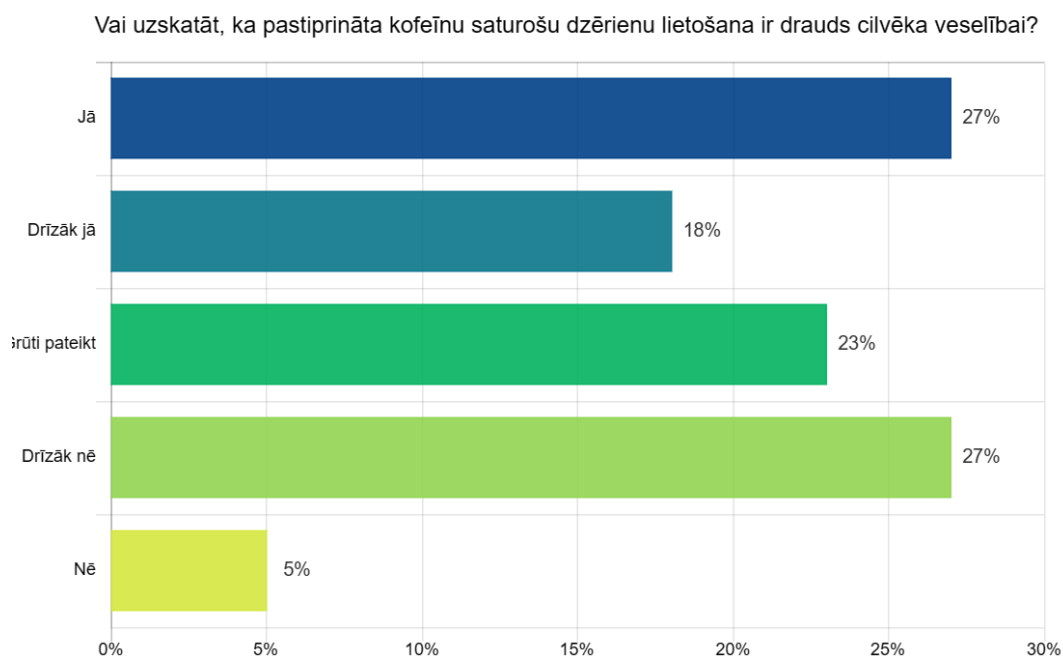
3.5. Aptauja “Kafijas dzērienu baudīšanas paradumi un to ietekme uz veselību”.

Kafijas un kofeīnu saturošu dzērienu klāt esamība cilvēku ikdienas rutīnā ir liela nozīme. To kaitīgums vai veselīgums nav viennozīmīgs, un viedokļi atšķirās. Izmantojot kvalitatīvo pētījuma metodi pētījuma ietvaros tika veikta anketēšana par kafijas dzēriena baudīšanas paradumiem un to ietekmi uz veselību. Kopumā tika aptaujāti 21 rezidents, kuri ikdienā patērē kafijas dzērienus. Zemāk 19. un 20.attēlā apkopotas respondentu atbildes par kafijas ietekmi uz veselību.

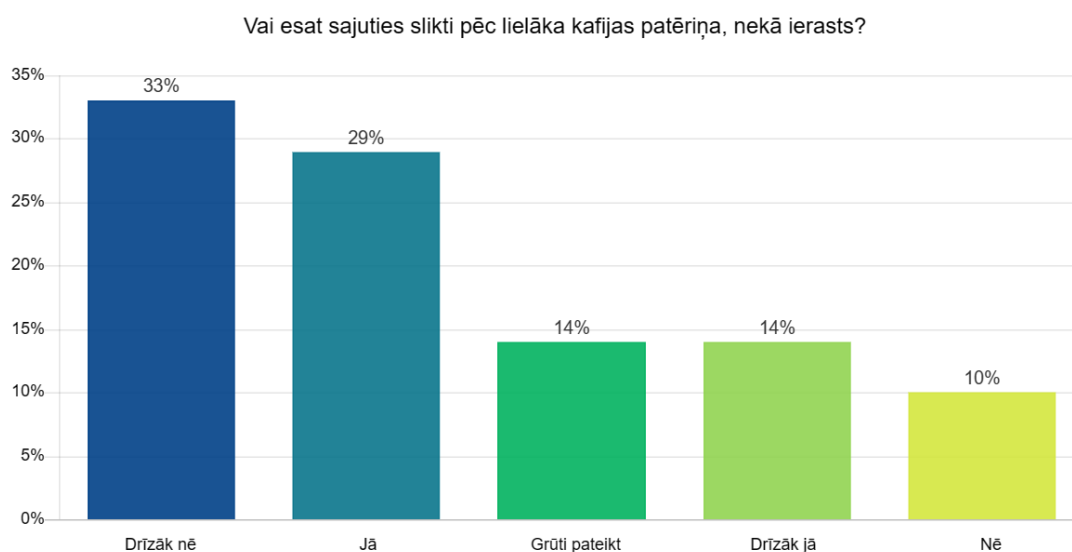
19.Attēls. Respondentu atbildes par kafijas patēriņa ietekmi uz veselību. (autores veidots)

Attiecībā uz anketas jautājumu, Vai uzskatāt, ka liels kafijas patēriņš var ietekmēt veselības stāvokli, 36 % respondentu ir norādījuši apstiprinošu atbildi, piezīme, atbilžu īpatsvars iegūts, ņemot vērā atbildes veidu. Savukārt uz jautājumu, Vai pastiprināta kofeīnu saturošu dzērienu lietošana ir drauds cilvēka veselībai, 27 % respondent atbild ar Jā, bet 18 % ar drīzāk Jā (Attēls 20.)

20.Attēls Respondentu atbildes par pastiprinātu kofeīnu saturošu dzērienu lietošanas ietekmi. (autores veidots)

Jāņem vērā, ka arī 27 % uz šo jautājumu atbild ar drīzāk Nē, kas liecina, ka kofeīnu saturošu dzērienu lietošana no patērētāju viedokļa drīzāk neapdraud cilvēka veselību.

21. Attēls Respondentu atbildes par pašsajūtu pēc lielāka kafijas patēriņa. (autores veidots)

Apskatot atbildes uz jautājumu vai esat sajuties slikti pēc lielāka kafijas patēriņa, nekā ierasts, ar drīzāk Nē atbild 33 % respondentu un 10 % ar stabilu Nē, kas varētu liecināt, ka arī pie liela kafijas patēriņa cilvēku ikdienas rutīnā kafija nav draudu cilvēka veselībai, tas var pasliktināt pašsajūtu- trauksme, bezmiegs u.c., bet ne paliekošus draudus veselībai.

Sasummējot jautājumus uz kafijas dzērienu baudīšanas paradumiem, respondenti atbild, ka labprāt bauda pupiņu kafiju 38,5 %, ne vairāk kā 2 tasītes dienā 45,5 % un 52,4 % respondentu labas kafijas baudīšana uzlabo garastāvokli. Rezultāti parāda, ka kafijas patēriņš ir mērens, lietojot kvalitatīvu kafiju un, dzēriena baudīšana ir vitāli svarīga cilvēka ikdienā, kas uzlabo garastāvokli un līdz ar to arī dzīves kvalitāti.

Secinājumi

Hipotēze, ka AN atcelšana veicinās kafijas tirgus attīstību, ir apstiprinājusies:

1. Vidējais kafijas patēriņš (kg uz cilvēku) Lietuvā ir vairāk par 25% nekā Latvijā. Un Igaunijā ir vairāk par 31% nekā Latvijā. Var secināt, ka bez akcīzes nodokļa kafijas pārdošanas apjomi Latvijā varētu būt 4,06kg uz vienu iedzīvotāju, kas sastādītu 7616 tonnas, kas ir uz 18% vairāk par tagadējo apjomu.
2. Pamatojoties uz Rumānijas un Albānijas pieredzi, akcīzes nodokļa samazināšana kafijai ir tieši ietekmējusi importētās kafijas apjoma pieaugumu.

3. No Īrijas un Dānijas pieredzes, redzams, ka akcīzes vai līdzīga nodokļa uzlikšanai bezalkoholiskajiem dzērieniem un kafijai, ka jebkurus papildu ieņēmumus no akcīzes nodokļa kompensēs zaudējumi PVN, ienākuma nodokļa un iedzīvotāju ienākuma nodokļa veidā, jo ar dzērienu pārdošanu vai ražošanu saistītā nozare akcīzes ieviešanas rezultātā samazinās pārdošanas apjomus. Bet pat dāņi, kuru vidējā alga ārpus Latvijas ir 4 reizes lielāka nekā Latvijā, ņemot vērā cenu atšķirību, labprātāk iegādājas preces kaimiņvalstī Vācijā. Kafijas cena Latvijā ir par 20 % augstāka nekā Lietuvā.
4. Lietuvā (nav AN) un Rumānija (AN atcelts) kafijas importa apjoms stabili pieaug, Latvijā kafijas importa apjoms paliek vienāda līmenī.
5. Latvijā vidējais kafijas patēriņš ir 3,43 kg uz iedzīvotāju (2022.gads). 2023.gadā nebūs pieauguma. Ja nodokļu slogs netiks mainīts, saskaņā ar mainīgo vidējo aprēķinu kafijas pārdošanas apjomi nākamajos periodos vēl samazināsies importa cenas pieauguma dēļ.
6. Tika konstatēts, ka akcīzes nodokļa ietekme 1.7 uz patēriņa cenas veikalā (pie akcīzes likmes 1,42 EUR/kg, cena veikalā būs uz 2.46 EUR/kg augstāk, nekā Lietuvā, pie citiem vienādiem nosacījumiem. Ar tādām pašām importa cenām un tādiem pašiem uzcenojumiem veikala cena Latvijā ir otrā augstākā ES. Salīdzinājumā ar Lietuvu un Igauniju tā ir augstāka no 2,46 līdz 4,20 eiro/kg.
7. Augstais AN ierobežo uzņēmēju spēju ieguldīt modernizācijā un inovācijās, kas nepieciešamas, lai saglabātu konkurētspēju un pielāgotos tirgus prasībām.
8. Kopumā kafiju uzskata par parastu preci. Parastas preces gadījumā, palielinoties ienākumiem, palielinās arī konkrētās preces patēriņš un vidējais kafijas patēriņš lielā mērā ir atkarīgs no vidējās algas: Dānijā (10,2 kg uz 1 iedz.), Zviedrijā (9,2), Nīderlandē (8,5). Kafija ir neelastīga prece, jo ir maz alternatīvu, bet cenu faktors ir diezgan svarīgs, pirmkārt, samazinoties ienākumiem, samazināsies arī kafijas patēriņš, jo kafija nav pirmās nepieciešamības prece. Otrkārt, kā parādīts šajā pētījumā, ja precei tiek uzlikts liels nodokļu slogs apvienojumā ar iepirkuma cenas pieaugumu (imports), patēriņš sāk samazināties. Turklāt dažās valstīs, kurās kafijai ir ieviests akcīzes nodoklis, PVN likme ir samazināta. No pētījuma redzams, ka Latvijas iedzīvotājs ar vidējo mēnešalgu var iegādāties 65 kg kafijas, kas ir trešais zemākais rādītājs ES un 2023.gadā pie 18% cenu pieauguma redzams kafijas aprites samazinājums uz 2%. Lineāra prognoze parādīja tālāko kafijas patēriņa samazināšanu.

Priekšlikumi

Tagad, kad no 2016. gada kafija iedalās 3. grupā, kas norāda, ka šīs vielas “neklasificējas, kā kancerogēnas”, nav pietiekami pārlicinošu pētījumu, kas pierādītu kafijas iespējamo kancerogēno iedarbību uz cilvēkiem, bet pretēji – daži pētījumi pierada kafijas pozitīvo ietekmi uz veselību, mēs varam piedāvāt:

I. Atcelt akcīzes nodokli. Tādā veidā mēs varam sasniegt šādus mērķus:

1. Nozares attīstība:
  - a. Automatizācija un ražošanas efektivitāte ražošanā;
  - b. jaunas darbavietas;
  - c. Mazo uzņēmumu konkurētspēja;
2. Patēriņa palielināšana;
3. Importa veicināšana;
4. PVN, IIN, UIN nodokļa pieaugums;
5. LV uzņēmēju konkurētspēja starp ES valstīm;

II. Autores var ierosināt alternatīvo lēmumu: nevis atcelt AN, bet gan samazināt PVN likmi no 21% līdz 5%. Tādā veidā mēs varam sasniegt šādus mērķus:

1. Patēriņa cenas izlīdzināsies ar Lietuvas un Igaunijas cenām. Tad mēs varam sagaidīt 18% apgrozījuma pieaugumu Latvijā un tālāko kafijas patēriņa pieaugumu, saistīto ar IKP pieaugumu;
2. Nodokļu ieņēmumi samazināsies tikai par 4,8%, bet prognozēts kafijas aprites pieaugums un nodokļu ieņēmumi pieaugs;
3. LV uzņēmēja konkurētspēja starp ES valstīm;
4. Kafijas patēriņš Latvijā var sasniegt ES vidējo līmeni.

Saīsinājumu un apzīmējumu saraksts

AN – akcīzes nodoklis
ES – Eiropas Savienība
LR – Latvijas Republika
PVN – Pievienotās vērtības nodoklis
VID – Valsts ieņēmumu dienests
MK – Ministru kabinets
IKP – iekšzemes kopprodukts

Izmantotās literatūras un avotu saraksts:

1. Kafijas vēsture - Latvia (jura.com) [skatīts 2023.gada 26. novembrī]. Pieejams: <https://lv.jura.com/>
2. Par Ministru kabineta noteikumu projektu (fm.gov.lv). *I.Kodoliņa-Miglāne, Z.Sauketēna, I.Tiesnieks (Finanšu ministrijas Nodokļu analīzes departaments).*(2012) [skatīts 2023.gada 21. novembrī]. Pieejams: www.fm.gov.lv
3. VID mājaslapa. Akcīzes nodoklis (2023) [tiešsaiste] [skatīts 2023.gada 16.novembrī]. Pieejams: <https://www.vid.gov.lv/lv/akcizes-nodoklis>
4. Finanšu ministrijas mājaslapa, 31.01.2023, <https://www.fm.gov.lv/lv/akcizes-nodoklis>
5. Likuma “Par akcīzes nodokli” 3.pants, 4.pants, 5.pants, 6.panta pirmā daļa, 6.panta otrā daļa, 6.¹ pants, 4.¹ pants, 4.² pants.
6. Entering the European market for coffees roasted at origin | CBI [skatīts 2023.gada 26. novembrī]. Pieejams: www.cbi.eu European coffee federation, 2022-2023, [European Coffee Reports Archives - ECF : ECF \(ecf-coffee.org\)](http://www.ecf-coffee.org)
7. Par akcīzes nodokļa samazināšanu kafijai, Rīgā, 2022.gada 6.aprīlī
8. International trade center, 2021, Coffee guide, [itccoffee4threport20210930webpagespdf \(intracen.org\)](http://www.intracen.org)
9. Oficiālais statistikas portāls, 22.02.2023, Aprites rādītāji 2022.gada 12 mēnešos | Valsts ieņēmumu dienests (vid.gov.lv)
10. International coffee organization, 2023, Coffee Market report, [cmr-1023-e.pdf \(icocoffee.org\)](http://www.icocoffee.org)
11. Statista, 2023, [Coffee - Europe | Statista Market Forecast](https://www.statista.com)
12. Rob Preece, The effective contribution of excise taxation on non-alcoholic beverages to government revenues and social objectives: a review of the literature.
13. Ben Visser, 2023, Understanding Coffee Demand: Elastic or Inelastic?
14. Oficiālais statistikas portāls, 2023, <https://stat.gov.lv/lv/metadati/2421-paterina-cenas>
15. Oficiālais statistikas portāls, 2023, <https://stat.gov.lv/lv/metadati/4858-menesa-videja-un-reala-darba-samaksa>
16. International Coffee Organization, 2023, [2b - Imports.xlsx \(ico.org\)](http://www.ico.org)

17. Nikitas Kitsantas // 25 August 2022, AUSTERITY & TAX REFORM IN GREECE
18. Oficiālais statistikas portāls, www.stat.gov.lv, 2023, Svarīgākās preces Latvijas importā – Rādītāji, Prece (KN) un Laika periods.
19. Oficiālais statistikas portāls, 2023, www.stat.gov.lv, Iedzīvotāju skaits gada sākumā, tā izmaiņas un dabiskās kustības galvenie rādītāji – Rādītāji un Laika periods.
20. European Coffee Federation, European Coffee Report 2022/2023, [European Coffee Report 2022/2023 \(ecf-coffee.org\)](http://ecf-coffee.org).
21. Valsts kase, 2023, [Valsts budžeta tāmes | Valsts budžeta tāmes | Valsts kase](#)
22. Oficiālais statistikas portāls, 2023, <https://stat.gov.lv/lv/metadati/2450-visparejas-valdibas-sektora-raditaji>
23. C.Evans, 2008, Taxation Compliance and Administrative Costs: An Overview
24. European Commission, 2004, Taxation Papers: European Tax Survey, Working Paper 3/2004, Directorate-General Taxation and Customs Union, Luxembourg
25. Bahl, Bird & Walker, 2003. g., Ireland: removal of soft drink special excise and revenue.
26. Treasury Ministry of Denmark 2012.
27. Rod Addy 2012, ‘Danish government considers abandoning fat, sugar tax’, 11 July, viewed 3 December 2012, [www. foodnavigator.com/Legislation/Danish-government-considers-abandoning-fat-sugar-tax](http://www.foodnavigator.com/Legislation/Danish-government-considers-abandoning-fat-sugar-tax) accessed 4/12/2012, and ‘Tax on sugar not so sweet for business’, Copenhagen Post, 23 May 2012, viewed 3 December 2012, <http://cphpost.dk/business/taxsugar-not-so-sweet-business>.
28. Marsida Harremi, Dr. Kostandin Nasto, 2016, Evolution of Excise (Coffee, Tobacco and Beer) over the Years. Its Impact on Consumption for the Period 2010 – 2015
29. How a 17th-century “coffee tax” is crippling Germany's roasters (intelligence.coffee) [skatīts 2023.gada 26. novembrī]. Pieejams: <https://intelligence.coffee/>
30. International Agency for Research on Cancer, PRESS RELEASE N° 244, (2016) IARC Monographs evaluate drinking coffee, maté, and very hot beverages. Pieejams: <https://www.iarc.who.int>
31. James J. DiNicolantonio, Sean C. Lucan, James H. O'Keefe Is Coffee Harmful? If Looking for Longevity, Say Yes to the Coffee, No to the Sugar, 2014, <https://www.mayoclinicproceedings.org>

32. PubMed, 2016, Coffee consumption and mortality in three Eastern European countries: results from the HAPIEE (Health, Alcohol and Psychosocial factors In Eastern Europe) study, <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov>
33. PAR AKCĪZES NODOKĻA ATCELŠANU KAFIJAI | ManaBalss.lv - līdzdalības platforma
34. Kā kafija var ietekmēt jūsu veselību un labsajūtu (2020) skatīts [3. Decembrī 2023.gad s]. Pieejams: <https://medicine.lv/>
35. Marilyn C. Cornelis The Impact of Caffeine and Coffee on Human Health. Nutrients (2019) skatīts [03.decembrī 2023.gadā]. Pieejams: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/>
36. Oficiālās statistikas portāls, 2023, Bruto pievienotās vērtības sadalījums pa darbības veidiem (NACE 2. red.) – Darbības veids (NACE 2. red.), Rādītājs un Laika periods. PxWeb (stat.gov.lv)
37. Latvijas banka, 2023, Prognozes | Latvijas Banka
38. Konkurences padome, 2022, Piegādātājiem ir tiesības saņemt savlaicīgus maksājumus, arī izmantojot piegādes ķēdes finansēšanas platformas | Konkurences padome (kp.gov.lv)